

M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. ^{Ref.}

_{Set.} 489

Title:

Rajwade Shikha
Maha Samhita

489

ऋग्वेद शाकलानाम् - मंत्रसंहिता
Incomplete

489

: Mantra Samhitā		: Title
:	: Rgveda (Shakala)	: Author
:	:	: Editor
:	:	: Year, Vols.
:	:	: Publisher
489 :	: Begins Abruptly	: Remarks

ऋग्वेद शाकलानाम् - मंत्रसंहिता
Incomplete

489

: Mantra Samhitā		: Title
:	: Rgveda (Shakala)	: Author
:	:	: Editor
:	:	: Year, Vols.
:	:	: Publisher
489 :	: Begins Abruptly	: Remarks

व्योनारण्यानाम्याश्रये। तस्मात्तौद्येस्वर्वकुतश्चः सामानिजसिरे। छंदोसिज
 सिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत। तस्मादश्वाअजायतयेकेरोभयादतः। गावो
 हजसिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत। तस्मादश्वाअजायतेतस्माज्जाताअजाव
 यैः। यत्पुरुषेव्यदधः कतिधाव्यकल्पयन्। मुरुवाकमस्यकोवाकूकउरुपादाउ
 अते। ब्राह्मणोस्यमुखमासीद्वाह्राजन्यः कृतः। उरुतदस्ययद्वैश्यः पश्याश
 शेअजायत। चंद्रमामनेसोजातश्चक्षोः सूर्योअजायत। मुख्यादिंद्रश्वाग्नि
 श्वप्राणाद्वायुरजायत। नाभ्याआसीदंतरिक्षंशास्त्रोद्यौः समवन्तत।
 पद्भ्याभूमिर्देशः श्रोत्रान्तथालोकांअकल्पयन्। सप्तस्यासन्परिधयस्त्रिः
 सप्तसन्निधः कृताः देवाययजंतन्यानाअबध्नपुरुषेपशुं॥ यजेतयस्तमय
 जंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन्। तेहनाकंमहिमानः सवतयत्रपूर्व

मंस्त

साध्याः सति देवाः ॥ ३॥ ॥ अतो देवा अवंतु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याः सतथा
माभिः । इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं । समं ह्युमस्य पांसुरे ॥ श्रीणि पदा विचक्रमे विष्णु
गोपा अदाभ्यः ॥ अतो धर्माणि धारयन् । विष्णोः कर्माणि पश्यन् यतो व्रतानि पश्यन् ॥
इदं स्य युज्यः सर्वा । तद्विष्णोः परमपदं सदा पश्यति स्मरयः ॥ दिवी विचक्राततं । तद्वि
प्राप्तो विपन्यवो जायते वासः समिद्धते । विष्णोः र्यत्परमपदं ॥ ४॥ ॥ विष्णोर्नुकं वी
र्याणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममेरजांसि । यो अस्मन्नायदुत्तरं सधस्त्वं विचक्रमा
णस्त्रेधोरुगायः । प्रतद्विष्णुस्तवने वीर्येण मृगो न भीमः कुचैरागिरिच्छा । यत्स्थो रुपु
त्रिषु विक्रमणश्च यि क्षियति भवना निवश्व ॥ प्रविष्टे वेश्ममेतुमन्मगिरिक्षित
उरुगायाय विष्णवे । यदं दीर्घं प्रयतं सधस्त्वं मेको विममे त्रिभि रित्युदेभिः । यस्य
श्री पूर्णामधुना पदान्यक्षीयमाणाः स्वधयामदन्ति । य उ विधातुं यथैवीमुत दाम

कोदाधारभुवना निविश्व ॥ तदस्य प्रियमभिपाथो अस्यां नरो यत्र देवयवो मदन्ति ॥
उरुक्रमस्य सत्त्वं करिच्छा विष्णोः पदं परमेमध्वउत्सः । तावां वास्तु न्युश्मसि गमध्वे यत्र
गावो भरि रं गा अयासः । आत्रा हत उरुगायस्य हृदयः परमपदमवभाति भरि ॥ ५॥
॥ ॥ प्रवः पांतमधसो धियायते मेहेशराय विष्टवे चरन्ति । वास्तानु निपर्वतानां मदा
भ्यामहस्तस्त्वं तुर्यते वसाधना । त्वेष मिथ्या समरणं शिमीव तोरिं द्रो विष्टु सुतपावा मु
रुप्यति । यामस्यो यप्रतिधीयमानमिच्छा नारस्तुरसना मुत्पथः । तद्विष्णोः निमलस्य
पोस्यं निमातरानयति रेतसं भुजे । दधाति पुत्रो वरपरपितुर्नाम हृती यमधिरोचने दिवः ।
तत्तदिदस्य पोस्यं गणी मसी नस्य त्रातुरवकस्य मी ॥ ६॥ ॥ यः पार्थिवानि त्रिभि रित्तिगा
मनिरुत्तक्रमे । एतुगाया यजीवसे । इदं स्य क्रमणे स्वर्दरो भित्त्वायमस्य भिरुण्यति ।

मंत्रसं तृतीयमस्य न किरा दधर्षति वयश्च न पतयतः पतत्रिणः। चतुर्भिः साकं न वति च नाम
 ८० भिश्च क्रंतं वृत्तं व्यतीर विविपत्। बृहच्छरीरो विमिमान स कभिपुवा कुमारः प्रत्ये त्याह वं॥
 ॥६॥ ॥ भवामित्रो न शो व्यो घृता सुति विभूत द्यु न्न एव या ठु स प्रथाः। अधा ते विष्मो विदुषा
 विदधर्षस्ति मो यज्ञश्च राध्या ह विष्मता। यः पूर्यो यवे धसे न वी यसे सुमज्जान ये विष्म वेद
 दाशति। योजात मस्य महतो महि ब्रवसे दुश्श्रवो भिर्युज्यं विदस्य सत्। तमुत्तो नारः पूर्य
 यथा विद सतस्य गर्भे जनुषा पिपत्तन। आस्य ज्ञान तो नाम विद्वि वक्त न म हस्ते विष्मो
 सुमतिं भजामहे। तमस्य राजा वरुणस्तम शिव ना क्रतुं स च तमा हतस्य वेधसः। दाधार द
 क्षमुत्तं महर्षि दं ब्रजं च विष्नुः सखि वा अपोर्णुते। आयो विवाय स च था यदे व्यं द्रीय
 विष्नुः सुकृते सुकृतरः। वेधा अजि च त्रिषध स्त आर्य म तस्य भागे यजमान मा तजत

नवविशेषः

॥७॥ ॥ संवां कमणा समिषा दिनो मी द्रा विष्नु अप स स्यारे अस्य। जुषे थां यत्तं विष्णं च
 थत्तमारुते नः पथिभिः पारयता। या विष्वा सो जनिता रा मती ना मिंद्रो विष्नु कलशा सो
 मथाना। प्रवां गिरः शस्यमाना अवंतु प्रस्तो मा सो गी यमाना सो अर्कैः। इंद्रो विष्नु म दपती मदा
 ना मा सो मे या तं द्रविणो दधाना। संवा मं जं त्वं कुभिर्मती नां संस्तो मा सः शस्यमाना स उक्थेः।
 आवामश्वा सा अभि मा तिषा ह इंद्रो विष्नु सध मा दो बहंतु। जुषे थां विश्वा श्रव ना मती ना मु
 पब्रह्माणि शृणु तं गिरो मे। इंद्रो विष्नु तत्प न या व्यं वां सोमस्य म द उरु व के मा थे। अर्कं णु
 तमं ते रिक्षं वरा यो प्रथ तं जी वसे नो रजो सि। इंद्रो विष्नु ह विषा वा वधाना ग्राहाना न म सारा
 त हव्या। घृता सुती द्रविण धत्त मस्मि समुद्रुक्ः कलशः सोम धानः। इंद्रो विष्नु पिब तं मध्वो
 अस्य सोमस्य दत्ता जठरं पृणथा। आवामं धां सि म दिराण्य गम न्नु प ब्रह्माणि शृणु तं ह
 वं मे। उसा जिग्यथु नं परा जये थ न परा जिग्ये कतरश्च न नोः। इंद्रश्च विष्णो य द प स्पृथे थां

Handwritten text in a script, likely Indic, covering the upper portion of the page. The text is arranged in approximately 12 horizontal lines. The script is dense and appears to be a form of Devanagari or a related Indic script. The paper shows signs of age and wear, with some staining and a slightly irregular edge on the right side.

Decorative element or small text block, possibly a section header or a marker, located below the main text block on the upper page.

Handwritten text in a script, likely Indic, covering the lower portion of the page. The text is arranged in approximately 12 horizontal lines, continuing from the upper page. The script is consistent with the one on the upper page. The paper shows signs of age and wear, with some staining and a slightly irregular edge on the right side.

मत्र संहि ॥ १० ॥ त्रेधा सहस्रं वित्तं दैत्ये थां ॥ १० ॥ ॥ परोमात्रया तन्वा ह्यथाननते महिम्न मन्त्रश्रुवति ॥ उभेते
 विष्णु रजसी पृथिव्या विष्णो देवत्वं परमस्य वित्तं ॥ नते विष्णो जायमानो न जातो देवमहिम्नः प
 रमं तमाप ॥ उदस्त भाना कर्मत्वं ब्रह्म तं दाधत्ते प्राचीं ककुत्सं पृथिव्या ॥ इरावती धेनुमती हि
 भूतस्य वसिनी मनुषे दशस्या ॥ व्यस्तभारो दसी विष्णवे ते दाधत्ते पृथिवीमभितो म
 यूरेव ॥ उरुयता यवकथुरुल्लोकं जनयता स्तर्य मुषा समग्निं ॥ दासस्य विद्वषा प्रस्य
 मायान् प्रथुनरा एतना ज्येषु ॥ इन्द्रा विष्णु दंदिताः शंवरस्य नवपुरा नवति वंश्रथि ह्ये ॥
 शतं वर्चिनः सहस्रं च साकं दथो अप्रत्य सुरस्य वीरान् ॥ इयं मनीषा ब्रह्मती ब्रह्मती रुक्म
 मातवसा वर्धयंती ॥ ररवांस्तोमं विदथे पुविष्णो पि न्वतमिषो ह्यजने धिंद ॥ वषट्ते वि
 ल्लास आकृणो मितमेजुषु स्वशिपि विष्णु ह्य ॥ कर्तुं त्वामुह्यत यो गिरो मेयुयं पा
 तस्व ॥ १० ॥ ॥ नमो दयते सनिष्य न्यो विष्णु वठरु गायाय दारात् प्रयः सत्रा वा

मनसा यजात एतावंतं नयमा विवासात् ॥ त्वं विष्णो सुमतिं विष्णु ज न्याम प्रयुता मेवया वीमतिं
 दाः ॥ पर्वो यथानः सुवितस्य भूत रश्वावतः पुरुषं दस्य रायः ॥ त्रिदेवः पृथिवी मेष एतां विचक्रमे
 शतं संमाहत्वा ॥ प्रविष्णु रक्त तव सस्तवीयां त्वेष ह्यस्य स्व विरस्य नाम ॥ विचक्रमे पृथिवी मेष
 एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्य न ॥ भ्रवा सो अस्य कीर योजना स उरुक्षितिं सुजनिमाचकार ॥
 प्रतने अद्य शिपि विष्णु नामार्यः ॥ शंसा मि वयु नानि विद्वान् ॥ तं त्वा गृणा मितव समत व्याक्षि
 यंत मस्य रजसः पराके ॥ किमि ते विष्णो परि वक्ष्यं भूत यद्वक्षो शिपि विष्णो अस्मि ॥ माव
 के अस्मद पगृह एत द्यदन्य रूपः समिथे वक्ष्य ॥ वषट्ते ॥ १० ॥ ॥ घमा समं ता विहृत व्या
 पतुस्त यो जुहि मात रश्वा जगाम ॥ दिवस्प यो शिपि पाणा अवेष नू विडुर्देवाः सहसामानम
 कं ॥ तिस्रो देवा य निरर्ति रूपा स ते दीर्घा क्रतो विहि जानंति वक्ष्यः ॥ तासां निविष्णुः कवयो
 निदानं परेषु पाण्ड्येषु वृतेषु ॥ वतु कप दायु वतिः सुपे रा एत प्रतीका वपु नानि वस्ते ॥ तस्यां

मं० सुपर्णाहपणा निषेदतुर्यत्र देवादाधरे भागधेयं । एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेश स इदं वि
 ११ स्वभुवनं विचष्ट । तं पाकेन मनसा पश्य मंति तस्तं मातारं विस्मृतं । सुपर्ण
 विप्राः कवयोऽपि वयोभिरेकं संतं बहुधा कल्पयन्ति । छंदोऽसि च दधत आध्वरे पुग्रहान्
 सोमस्य निमते ह्यदश ॥ १० ॥ ॥ षट्त्रिंशांश्च चतुरः कल्पयन्त छंदोऽसि च दधत आह्वद
 शो । यज्ञं विमाय कवयो मनीष संक्लामाभ्यां प्रयं वर्तयन्ति । चतुर्देशान्ये महिमा
 नो अस्य तंधीरा वा वा प्रणयति सप्त । आमानं तीर्थं कुरु प्रवेत्तयेन पथा प्रपिबंत सु
 तस्य । सहस्रधा पश्वदशान्युक्ता यावद्या वाष्टि वीता वदिनत । सहस्रधामहिमानः
 सहस्रं यावद्भुवि स्थितं तावती वाक् । कच्छं दसा योगमावेदधीरः को धिक्का प्रति
 वाचं पपाद । कमृत्विजामष्टमं शरमा कुहरी इदस्य निष्पिकायकस्वित् । भूम्या अ

×६ यत्ने पवित्रं मर्चिर्वदग्नेने नं पुनीहिनः । ब्रह्मसर्वैः पुनीहिनः । ×६

तं पर्येके वरंति रथस्य धूर्धु युक्ता सो अस्तुः । अमस्य दायं विभजंते । यो यदायमो भवति ध
 म्येहितः ॥ १२ ॥ ॥ अस्मद्देववीतये राजयंतोरथा इवाते सुता सो मादितमाः शुक्रा वा
 युमस्तु क्षतः । याव्यातुं नो अभिष्टतः पवित्रं सोमगच्छ सिद्धं ततो विसुवीर्यं । एष तु नो अभिष्ट
 तः पवित्रं मतिगादते । रक्षोहा वा रमय्यं ॥ १३ ॥ ॥ यदंति यद्दूरं केभ्यं विंदति मा मिहाप
 वमानं वितज्जहि । पवमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु नः । यत्ने पवित्रं
 मर्चिर्धनं विततं मंतरा । ब्रह्म तेन पुनीहिनः । उक्ताभ्यां देवसवितः पवित्रेण सवेन च । मा पुनी
 हि विश्वतः ॥ १४ ॥ ॥ त्रिमिष्टं देवसवितर्चयिष्ये । सोमधामभिः । अग्ने दक्षैः पुनीहिनः । पुनतु
 मां देवजनाः पुनतु वसवो धिया । विश्वं देवाः पुनीतमा जातवेदः पुनीहि मा । प्रप्यायः स्वप्नस्य द
 स्वै सोमविदेयभिरंशुभिः । देवभ्य उक्तं महविः । उपप्रियं पानिमतं युवानमा कुती हयं । अगन्म
 विधतो नमः । अलाप्य स्य परशुर्न नाशतमा पवस्व देव सोम । आस्तुं देवदेव सोमा यः

मंत्र

॥ १२ ॥

पावमानीरध्वेष्टविभिः संभृतं रसं । तस्मै सुरस्व तीडुक्षीरं सपिर्न धूदकं । यदुदोः पवमानस्य
 नुधामान्यकृमात्तमाहुः सुप्रजा इति यस्ते सोमा विधन्मन इन्द्रो यदोपरि स्वव । सपि मंत्रकृतास्तो
 मेकश्यपो ह्यर्धयानिरः सोमं नमस्य राजानं योजज्ञे वीरुधापातिरिन्द्रो यदोपरि स्वव । सप्त दिशो
 नानासूर्याः सप्त होतारः सत्विजः देवा आदित्या ये सप्त तेभिः सोमाभिरक्षन् इन्द्रो यत्ते राजं
 छुतं हविस्तेन सोमाभिरक्षन् इन्द्रो यत्ते राजं । अराती वा मानस्तारी मोचनः किंच नाम मेन्द्रो व्यवृत्तं
 त्परमं पदं विष्टो लोकं महो यते । देवैः सुकृतकर्मभिस्तत्र माममृतं रुधं ददौ ॥ १६ ॥ । यिदुदोः
 पवमानस्यानुधामान्यकृमात्तमाहुः समुद्रादनिर्मिकमा उदारदुपाशुना सममृतं त्वमानह । घृत
 स्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः । वयं नाम प्रब्रूवामा घृतस्यास्मि न्यज्ञेधा
 रयामान नोभिः । उपब्रूमाश्च णव ह्यस्य मानं ननुः शृंगो वमीद्वोर एतत् । ब्रूवाश्च शृंग
 त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्ता सो अस्य । त्रिधा बद्धो ह्येष भो शिरवीति महो देवो मसी

दि

१२

आविद्वश । त्रिधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गवि देवास्तो घृतमन्वा विंदत । इन्द्र एकं सूर्य एकं जवान
 वेनादेकं च धयानि हतक्षः । एता अर्षेति ह्यथा समुद्रा छतत्र जा रिपुणाना वचसे । घृतस्य धारा
 अभिवाकशी मिहिरण्ययो वेत सोमं ध्य आ सो ॥ १७ ॥ । सम्यक् स्रवंति सारितो न धेना अंतर्हिदा
 मनसा पूयमानाः । एते अर्षेत्यर्मेयो घृतस्य मृगा इवाक्षिपणो रीषिमाणाः । सिंधोरिव प्राच्वने श
 घना सो वोत प्रमियः पतयति यद्वा । घृतस्य धारा अरुषो नैवाजीका घाति दन्तमिभिः पिब्यमा
 नः । अभिप्रवंत समेन वयोपाः कल्याण्याः । स्मयमाना सो आभिः । घृतस्य धाराः समिधो न
 संतता नृणाणां ह्यति जातवेदाः । कन्या इव वरुत मेतवा उ अंत्यं जाना अभिवाकशीमि यत्र
 सोमः सूर्यते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभितत्पवंते । आत्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजिमस्तस्य सुत
 द्वादविणानि धत्ता । इमं यज्ञं नयत देवतानो घृतस्य धाराम फ मत्पवंते । धामंते विश्वं
 वनमधि स्थितं मृतः समुद्र ह्यपंतरा युधि । अपामनी के समिधे प आभृतस्तमश्यामम

मंत्र. धुमंतंतुर्मि ॥ १८ ॥ ॥ एतानि सूक्तानि देवस्याभिषेके । अं त्यक्तं पूर्णाहुतौ प्रयुज्यते । को
 रूपं वैष्णवं धाम्पवस्वेति विवर्गतः । यद्दोरेकवर्गश्च समुद्रादूर्ध्वमिरित्यपि ॥ ॥ अस्य वामस्य
 १३ ॥ पलितस्य होतुस्तस्य भ्राता मध्यमो अस्य मनः । तृतीयो भ्राता पृथुस्तथा अस्यात्राप
 रयं विरपतिं सप्तपुत्रं । सप्तपुत्रं तिरथ मेकचक्रमेको अश्वो बहति सप्तनामा । त्रिनाभि
 चक्रं मत्तरमनर्वयत्रे मा विश्वा भुवनाधितस्युः । इमं रथमधिये सप्ततस्युः सप्तचक्रं
 सप्तवहं त्यश्वाः । सप्तस्व सारो अभि स न वंते यत्र गवां निहिता सप्तनामा । को ददर्श प्र
 थमं जायमानमस्य न्वंतं यदनस्या विभर्ति । म्या असुरस्य गात्मा वै सित्को वि
 द्वांसमुपगात्मा ह्युमेतत् । पाकः पृच्छामि मनसा विजानन् देवानामेना निहिता पदानि
 वत्सेव कयेधि सप्ततं त्वित्तलने कवय ओतवा ॥ १९ ॥ ॥ अचिकित्सां न्विकितुष
 श्विदत्र कवी नृच्छामि विघ्ननेन विद्वान् । विघ्नस्तस्मै भर्षहि मारजां स्य जस्य रूपे किम

पित्विदेकं । इह अवीनु यर् मंगवेदास्य वामस्य वामस्य निहितं पदं वेः । शीर्षः क्षी
 रं दुहते गावो अस्य वज्रं रसाना उदकं पदापुः । माता पितरं मृतं भ्रातृभोजधीत्यथे
 मनसा सं हि जगमे । सा बीभत्सुर्गर्भं रसानि विद्वानमस्वतं इदुपके वो मीयुः । पुक्ता
 मातासीदुरिदक्षिणाया अतिष्ठ द्रुमो वृजनी चतः । अमी मे ह सो अनुगाम पश्य
 दिश्वरूप्यं त्रिषु योजनेषु । तिस्रो मातृ स्त्रीणि तृन्वित्र देकं कर्षं स्तस्यो मे मवे स्ता
 पयंति । मंत्रयेतो हिवा अमुष्य पृष्ठे विश्वविदं रावम विश्वमिन्वां २ दारशारं
 हितं ज्ञायवर्तं चक्रं परिधामृतस्य । आपुत्रा अग्ने मिथुना सो अत्र सप्तशता
 नि विंशति श्रुतस्युः । पंचपादं पितरं दारशारं कृतिं द्विवाहुः परे अर्द्धे पुन विणो अ
 ये मे अन्य उपरि विचक्षणं सच चक्रे पल्लव आहु रपितं । पंचाने चक्रे परिवर्तमाने त
 स्मिन्नातस्युर्भुवनानि विश्वा । तस्य नाक्षस्तप्यते भूरिमारः सना देवतरीर्यते स

नाभिः। सनेमिचक्रमजरं विवाहं तत्तानायां दशयुक्ता वहेति। सूर्यस्य बक्षरजं सैत्या
 वृतं तस्मिन्नापिता भुवनानि विश्वा। साकं जानां सप्तथमाहुः केजं पळि द्युमा सपथो
 देवजा इति। तेषां मिष्टानि विहितानि धामराः स्थात्रे रेजं ते विकृतानि रूपराः।
 स्त्रियः सतीस्तां उमेधुं स आहुः पश्य दक्षणां न विचेत दंधः। कविर्यः पुत्रः स इमा विकेत
 यस्ता विना नास्मि पितृ धिता सत्। अबः परेणा परेणा वनेणा पहा वत्सं विभ्रती गौरुदस्थात
 साकदीची कं सिद्धं पिरागात्कस्विस्तेन हियथ अंतः। अबः परेणा पितरां यो अस्यानुव
 रपर एना वनेणा। कवी यमानः क इह प्रवोच देवमनः कुतो अधिप्रजातं। य अवांचि स्तां उ
 परा व आहु ये परांचि स्तां उ अवांचि आहुः। इह श्रुयां व क्रथुः सोमता निधुरा मयुक्ता
 जसो वहेति। दा सुपणी सयुजा सखाया समानं वृक्षं परिषस्वजाते। तयो रन्यः पिप्प
 लं स्वादृत्य नश्नन् न्यो अशिवा कशीति ४ यत्रा सुपणी अमृतस्य भागमनि मेपं

विदधाभिस्वरंति। इतो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः समाधीरः पाकमन्त्रा विवेश। यस्मिन्
 क्षेमधदः सुपणी निविशंते सुवते चाधि विवेश। तस्य दाहुः पिप्पलं स्वादृत्य तनो नश
 द्यः पितनं न वेद। यद्वा यत्र अधिगायत्र माहितं त्रेष्टुभा द्वा त्रेष्टुभं निरतक्षत। यद्वा जग
 जगत्या हितं पदं यदत्ते हि दुस्ते अमृत त्वमानशुः। गायत्रेण प्रतिमिमीते अर्कमर्क
 णा साम त्रेष्टुभेन वाकं। वाक्नेन वाकं द्विपदा चतुष्पदा क्षेणेण मिमते सप्तवाणीः। जगता
 मिधुं दिव्यं स्तभाय दधं तेन सूर्यं पश्य पश्यत्। गायत्रे स्य समिधोस्ति स्र आहु यस्ततो म
 द्वा प्रशिरे च महिस्वा ५ उप क्रये सुदुधां धेनुमेतां सुहस्ती गोधुगुत दोह देनां। श्रेष्ठं
 सर्वं सविता सा विषलो भीक्षो धर्मस्तदुषु प्रवोचं। हिं रुणूती व सुपली वस्तनां वत्स मिच्छंती
 मनसाभ्यागात्। इहा मग्निव्यापयो अघ्न्ययं सारवत्तां महते सौभगाय। गौरमी मेदुनु
 वत्सं मिषं तं मूधं निहि दुः कृणां मात गाउ। स्रक्काणं धर्ममभिवाचशाना मिमाति मायु

Handwritten text in a script, likely Indic, covering the upper page. The text is arranged in approximately 12 horizontal lines. The script is dense and appears to be a form of Devanagari or a related Indic script. The paper shows signs of age and wear, particularly along the right edge.

Handwritten text in a script, likely Indic, covering the lower page. The text is arranged in approximately 12 horizontal lines. The script is dense and appears to be a form of Devanagari or a related Indic script. The paper shows signs of age and wear, particularly along the right edge.

मंत्र. पयतेपयोभिः। अयं सशि देवेन गौरसीदतामिमां तमायुं धुसनावधिश्चिता। साविनि
 भिनिहिचकारमर्त्येविद्युर्ब्रवीतीतिवत्रिमौहत। अनच्छयेतुरगातुर्जीवमजध्रुवमध्य
 १५। आपस्त्यानां। जीवोमृतस्य चरतिस्वधाभिरमर्त्योमर्त्येनासयोनिः। ॥६॥ अपश्यंगोपा
 मनिपद्यमानमाचपराचपथिभिश्चरंतं। सुसध्वीः सविष्ट्वीर्वसानावरी वातभुवन
 घंतः। यश्चकारनसोअस्य वेदय ईदृशं हिरुगिल्लुतेस्मात्। समानुयोनिं पीरवीतो
 अंतर्बहुप्रजानर्त्ततिमाविवेश। द्यौर्मपिता जनिता नोसिरत्र बंधुर्ममाता पृथिवी महीयं
 उत्तानयोश्चस्वो र्यो निरंतरत्रापिता दुहितुर्गर्भमाधात्। पृच्छामि वापरमंतं पृथिव्याः पृ
 छामि यत्र भुवनस्य नाभिः। पृच्छामि वा पृच्छे अश्वस्य रेतः पृच्छामि वा वः परमं योम।
 इयं वेदः परो अंतः पृथिव्या अयं यतो भुवनस्य नाभिः। अयं सोमो ह्येषे अश्वस्य रेतो ब्र
 ह्मायं वाचः परमं योम ७ सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठति प्रदिशा विधम

णि। तेषां तिभिर्मनसां तेषां विश्वतः परिभुवः परिभवन्ति विश्वतः। न विजानीमियदिवेदम
 स्मिनिण्यः संनहोमने साचराभि। यदा मागं न्यथ मजा सतस्यादिहा वो अश्रुवभागम
 स्याः। अथाऽप्राद्रेतिस्वधया गृहीतो मर्त्यो मर्त्येनासयोनिः। ताम्भश्च तां विष्ट्वीनां वियं
 तान्यं न्यंचिक्युर्न निचिक्युर्न न्यं। स वो अक्षने परमेव्यो मन्यस्मिन् देवा अधिविश्वेतिष
 दुः। यस्तन्न वेदो किमृवा करिष्यति य इति हि दुस्तस्मै समासते। सूर्यवसा इगवती हि
 भूया अयो वयं भगवतः स्याम। अदित्वा मध्ये विश्वदानं चिबेशु इमुदकमाचरती
 नीनामिमाय सन्नितानि तक्षत्येकपदी द्विपदी साचतुष्पदी। अष्टापदी नवपदी बभूवु
 वी। महस्त्रास रापरमं योमन। न स्याः समुद्रा अधिविश्वेतिषतेन जीवन्ति प्रदिशाश्चत
 म्रः। ततः क्षरत्यक्षरं तीक्ष्णमुपजीवति। शकमयं धूममारादपश्यं विष्ट्वीनां पुराणो
 वेण। उक्षाणां पृथिवी मय चंतवी रास्ता निधर्माणि प्रथमान्यासन्। त्रयः केविन भवन्तु

[Faint, illegible handwritten text in Devanagari script.]

[illegible]

मं ३० ॥ विवेक्षते संवत्सरे बपत एक एवो ॥ विश्वमेको अभिच हेशचा म धाजिनेकस्य ददशेन वपं
 १६ ॥ वत्सारे वाक्पमिता प्रदानितानि विदुः श्रीस्य पाये मनीषिणः ॥ शुहात्रीणि निहन्तानि गयं
 तितुनीयं वाचो मनुष्या वदन्ति ॥ इन्द्रमित्रं वरुणमग्निमाकुरथो दिव्यः समुपणां गनुमान
 एकं सदि प्राबद्धा वदं त्यग्निं यमं मातरिश्वा न मादुः ॥ १ ॥ कृष्णं नितानं हरयः सुपणा
 अपावसाना दिवमुत्तंति ॥ त आ वरुत्रे स दना हतस्या दिहंते न पृथिवीयु द्यते ॥ द्वाद
 शप्रथयश्च केके कं त्रीणि न भ्या निकुतं चिकेत ॥ तस्मिन्सा कं त्रिनातानं शंके रोपिताः
 षष्टिर्न चला चला सः ॥ यस्ते स्तनः शशयो यो मयू भूर्ये न विश्वा पुष्य सि वार्याणि ॥ योरन
 धार सुविद्यः सुदत्रः सरस्वति तमिह धातवेकः ॥ यज्ञेन यज्ञमय जंत देवा स्तानि धर्मा
 णि प्रथमान्या सन् ॥ ते ह नाकं महिमानः सचंत पत्रशूवे साध्याः संति देवाः ॥ जमान मे
 नुदकमुच्चैत्य रचो हभिः ॥ भूमिं पर्जन्या जित्वंति दिवं जित्वं त्यक्तयः ॥ दिव्यं सुपर्णं वाय

संवत्सरे मर्पा गर्भं दर्शत मोषधीनां ॥ अभीपतो वृष्टिभिस्तर्पयंतं सरस्वतं मवसे जो हवी
 मि ॥ १ ॥ ॥ इति वामन सूक्तं ॥ ॥ अथ हरिस्तुतं ॥ ॥ अयं ते अस्तु हरयतः सोमः
 आ हरिभिः सुतः ॥ जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आगं द्याति घहरितं हर्यं ॥ हर्यं नृष समर्वयः
 सूर्यं हर्यं नरोचयः ॥ विद्वांश्चिकित्वा नृप रववर्धं स इन्द्र विश्वा अभिश्रियः ॥ घामिन्द्रो ह
 रिधाय सं पृथिवी हरि वपं सं ॥ आधार्य दुरितो भू रिमो जनय यो रंत हरिश्चरत ॥ जज्ञानो
 हरितो वृषा विश्वमाभाति रोचनं ॥ हयं श्वा हरितं धत्त आयुधमावज्जै बाहो हरिं ॥ इन्द्रो हयं
 तमर्जुनं वज्रं शुक्रं रमीदृतं ॥ अपावृणो हरिभिरादिभिः सुतमुद्रा हरिभिराजत ॥ १ ॥ आ
 मं इन्द्रिन्द्र हरि सिया हि मयू रोगा मभिः ॥ मात्वा केचिन्नियमं न्विन पाशिनोति धन्ववतो इ
 ति ॥ वज्रं वा दो वलं रुज पुशं रमो अपा मूजः ॥ स्याता रथस्य हयो रभिस्वर इन्द्रो दृढा नि
 दा रुजः ॥ गंधीरा उदधी रिव केतुं पुष्यसिगा इव ॥ प्रसुगो रायव संधेन रोयथो कुरु

मंत्र-

ॐ

कुल्यारवाशत। आनस्तु जं रयिं भरां शं न प्रतिजानते। वृक्षं पकं फलं मं की वधू नुही ३
संपारणं वसु। स्वयुरिंद्रस्वरा वसिस्मद्विष्टिः। स्वयं वास्तरः। सवावधानो न सापुत
बुतभवानः सुप्रवस्तमः। २। प्रतेमहेविदये शंसिषं हनी प्रतेव न्वनुषो हर्यंतं मरं
एतं नयो हरिभिश्चारुसे वत आता विशंतु हरिर्वपु संगिरः। हरिं हिया निमति यसु
मस्वरन्निवन्तो हनी दिव्यं यथा सदः। आयं एणंति हरिभिर्न धने वइं दायं रूपं हरिव
तमर्वत। सो अस्ववज्रो हरितो य आयसो हरिर्न कामो हरिरागमस्त्याः। धुम्नी
सुशिप्रो हरि मन्यु सायक इंद्रे निरूपा हरिता मिमिक्षिने। दिवि न कतुरधि धायिह
यतो विव्यव दूजो हरितो न रं ह्या। तु ददं हरि शिप्रो य आयसः सह स्रगोक अर्ध
भवदं रिभरः। त्वं महर्षि था उपस्तुतः एवैति रिंद्र हरि के शयज्वभिः। त्वं हर्यसि
वव विश्वमुक्थ्य मसामिराधो हरिजात हर्यंतं। ३। तावज्जिणं मं हिनं स्तो

ॐ

म्यं मद इंद्रे वहतो हर्यता हनी। पुरुषं ये स्मे सव नानि हयंत इंद्रे य सो मा हरयो द
धन्विने। अरं कामा य हरयो दधन्विने स्थिराय हन्व न्हरयो हरीतुरा। अर्वा द्रियो
हरिभिर्जोषमीयते सो अस्य कामं हरिवंत मानं श। हरिश्मशारु हरि के शओ
यमस्तु परम स्पेये यो हरि पा अर्वा धंत। अर्वा द्रियो हरिभिर्वा जिनी वसुरति वि
स्वा डुरिता पारिषदरी। सुवेव यस्य हरिणी विपंततुः शिप्रो वाजाय हरिणी रवि
धतः। प्रयत्नते च मसे मर्म जदरी पीत्वा मदस्य हर्यंत स्या धसः। उत स्म स प्रह
यंत स्य पस्त्या रस्यो न वातं हरि वाः अचि करत्। मही विद्धि धिषणा हर्यतो न
सा वृहद्वयो दधिपे हर्यंत विदा। ४। आरोदसी हर्यमाणो महि त्वानयं न
गं हर्यसि मन्मनु प्रियं। प्रपस्त्य मसु र्हर्यंत गोरा विष्णु धि हर्ये सूर्या य आता ह

मं. १६. वं तं प्रयुज्जो जना नारथे वरं तु हरि शि प्रमिंद्र पिवा यथा प्रतिभृतस्य मधो ह
 र्यभ्युत्तं संधमा दे दशोणिं। अपाः पूर्वेषां हरिवः सुनाना मथो इदं सवनं केवलं
 ते। मम हि सोमं मधु मं तमिंद्र सत्रा वृषन्त न आ वृष स्व। अथ उदस्रका
 जि॥ ॥ क दु दाय प्रवेत से मी दु ह माय तव्य से। बो चे म रां ते मं ह दे। यथा
 नो अदितिः कर स्व न भ्यो यथा गवे। यथा नो काय रुद्रियं। यथा नो मित्रो वरु
 णो यथा रुद्रश्च रुतति। यथा विश्वे स जोष सः। गाथ पतिं मेध पतिं रुद्रं जेनाप
 मेष जं। तच्छं वोः सुममी महे। यः शुक्र इव सूर्यो हिरण्य मि वरो च ते। श्रेष्ठो देवा
 नां वसुः। ॥ १॥ रां नः कर त्य र्व ते सुगं मे पाय मेधे। न भ्यो नारि भ्यो गवे। अस्म
 सोम श्रिय मधि निधो हि रातस्य नृणां। महि श्रव स्तु वि नृणां। मानः सोम प
 रि वाधो मारा तयो जु ऊ नंत। आ न इं दे वा जे भज। या स्त प्रजा अमृतस्य पर

स्मिन्धाम नृतस्य। मृधा नाभा सो मवेन आ भूषंतीः सोम वेदः। २। इत्येकं।
 इमा रु दाय तव से क पार्दिने क्षय दी राय प्रभरा महे मतीः। यथा राम स हि पद चतुष्प
 द वशं पुष्टं ग्राम अस्मिन् नानुरं। मृकानो रुद्रा तनो मय स्तु धि क्षय क्ष दी राय नमसा
 विधेम त। यच्छं च योश्च मनु राये जे पि ता त दश्या म तव रुद्र प्रणी तिषु। अश्या म ते
 सुमतिं देव यज्य या क्षय दी रस्य तव रुद्र मी दुः। सुम्या यानि हि रो अस्मा क मा च
 रा रि ए वी रा जु ह वा म ते ह विः। त्वेष वयं रुद्रं यज्ञ साधं वं कुं क वि म व से नि कं याम ह।
 ओ रे अस्म दृ व्यं हे को अ स्य तु सु म ति मि द्र्य म स्या वृणी म हे दि वो व रा ह म रु धे
 क पार्दिने त्वेष र पं न म सा नि कं याम हे। ह स्ते वि भ्र रे प्र जा वा र्या णि श म व मं
 हि र स्म भ्यं यं स ते। ३। इदं पि त्रे म रु ना मु च्य त व चः स्वा राः स्वा दी यो रु दाय व ध
 नं। रा स्वा च नो अमृत म ते भो ज नं त म ने ता काय त न या य मृक। मानो महा तं मु

मंत्रः तमानो अर्भकं मान उक्षंत मुत मान उक्षितं । मानो वधीः पतरं मोत मानं मानः
 १२ प्रियास्तन्वीरुदरीरिषः । मानस्तोकेतनये मान आयो मानो गोपमानो अश्वेषु रीरिषः ।
 वीरान्मानो रुद्रं भा मिता वधीर्हो वधंतः सदमित्वा हवामहे । उपतेस्तोमान्यशुपाद
 वाकं ररास्वापितर्मरुतां सुन्नमस्मे । भद्राहिते समतिर्मृक्य त्तमाया वयमवदन्तव
 णामिह । आरेते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं सयद्वीर सुन्नमस्मे ते अस्तु । मृक्यन्ते नो अधिव
 ब्रूहि देवा धावनः शर्मय हृद्विबर्हीः । अवोत्तामनमो अस्मा अवस्य वः । १८ णा तु नो
 एवं रुद्रो मरुत्वात् । तन्नो मित्रो ॥ ४ ॥ ॥ इति द्वितीयं ॥ ॥ आते पितर्मरुतां सुन्नम
 तुमानः सूर्यस्य संहशे युयाथाः । अभिनो वीरो अर्वति क्षमेत प्रजायेम हि रुद्र
 प्रजाभिः । त्वादत्ते भीरुद्र शंतमेभिः शतं हि मा अशी यभेषजं भिः व्यः स्मद्वेषो

वितरं व्यहो अमी वाश्चातय स्वा विपूरीः । श्रेष्ठे जातस्य रुद्र प्रिया सितवस्तवस्तवसां वज्रस
 हो । पर्विणः पारमंदसः स्वस्ति विश्वा अनीतीरपसायुयोधि । मात्वा रुद्रं वृक्षुधामानमो मि
 नो दुष्टि वृषमा स हूती । उन्नो वीराडं अर्पय भेषजं मिर्षिषक्तं मत्वा भिषजां शृणोमि ॥
 हवीमभिर्हवतेयो हविर्भिरवस्तो मे भीरुद्रं दीपय । रुद्रदरः सुहवो मानो अस्थै बभूवः सुशि
 प्रो शरधन्वनायै ॥ ५ ॥ ॥ उन्नाममंदवृषभो मरुत्वां त्वक्षीय सा वयसानाधमानं । एणीव
 छाया मरुपा अशीया विवासेय रुद्रस्य सुन्नं । कीस्यते रुद्रमृक्य कुहंस्तोयो अस्ति भेष
 जो जन्तोषः । अपभर्तारप सो देव स्या भीनुमा वृषभ वक्षमीथाः । प्रबुधवै वृषभाय शिव
 तीवमहो मुहं सुष्टिमीरयामि । नमस्त्या कल्मली किन्नमो भिर्गृणीमसि त्वेष रुद्र
 स्य नाम । स्थिरभिर्गैः पुरुष उयो बभूवः शुक्रभिः पिपिश हिरण्यैः । ईशानादस्य भवन्

मंत्र २० स्वभूरेर्नवा उ योषद्रुद्रादसुर्ये । अहो निभर्षिसायकानिधन्वाहो निष्कं यजतं विश्वरूपं ॥
 अहो निहं दयसे विश्वमभ्वनवा ओजी यो रुद्रत्वदस्ति ॥६॥ ॥ स्तुतिः श्रुतं गतं स दं युवा
 नं मृगं न भीममुपहलुमुग्रं । मृळज रिवे रुद्रस्तवानो न्यते अस्मान्निव पतसेनाः । कुमार
 स्त्रित्पितरं वंदमानं प्रतिनाम रुद्रोपयतं । भूरेर्दातारं सत्यं तिगृणीषे तनुतस्त्वं सैष जा
 रास्यस्मै । यावो भेषजामरुतः शुक्लीन्याशं तमा हषणायामयो भु । यानिम नुररुणी
 तापितानस्ताशं वयोश्च रुद्रस्य वशिम् । परिणोहेती रुद्रस्य रुज्याः परित्वेषस्य दुर्म
 तिर्महीगात्र । अवस्थिरामघ वद्भ्यस्तनुधमी छुस्तो कायतनया यमक । एवाबधो
 रुषभचे कितानयथा देवन हृणीषे न हंसि । रुवनक्रभो रुद्रो बोधि हृद्देदम विदधे
 सुवीराः ॥७॥ ॥ शततृतीयं ॥ ॥ तमुष्टुहिमः स्विष्टुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयतिभे

पन्नस्य । यक्षामेहसोमनसाय रुद्रं नमोभिर्देवमसुरं दुवस्य । श्मारुद्राय स्थिरधन्वने गि
 रः । स्तिप्रपवे देवाय धौ स्वेने । अषा ० क्राय सहमानाय वेधसेति ग्मा युधाय भरताश्रुणो
 तुनः । साहस्येण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन दिव्यस्य चेतति । अवन्नवंती रूपनोदुर
 श्वरानमीवो रुद्रजासु नोभव । याते दिद्युदवस्तुष्टा दिवस्य रिद्धमया चरति परिसारण
 कुसः । सहस्यते स्वपिवात भेषजामानस्तोकेषु तनयेषु रीरिषः । मानोवधी रुद्रमापरा
 दामाते भूमप्रसितौ दक्षितस्य । अनो भज्ज्वर्हिषिजीवशंसे यूयपा ॥१॥ ॥ शतचतु
 र्था ॥ ॥ शतहृषोस्तेर्गज्यत्राद्युपयुज्यते ॥ ॥ सोमारुद्राधारे यथामसुर्ये प्रवामिष्ट
 योरमभ्रुवंतु । दमेदमे सत्तरत्नादधाना शन्नो भूतं द्विपेदशं तुष्टुष्टुष्टु । सोमारुद्रा विह
 रतं विष्टुष्टु । ममाकाया नोगयमा विवेश । आस्त्रिधा धेयां नृतीति पराचैरस्मभद्रा सो
 श्रवसानि संतु । सोमारुद्रायुवमेतान्यस्मे विश्वात नृपुमेषजानिधत्त । अवस्थत

मंत्र. मुंचतं यन्नो अस्तितन् पुवदं कृतमेनो अस्मत् ॥ तिग्मा युधो तिग्महेती सुशेवो सो
 २१ मारुदा विरुसुमं कृतं नः ॥ प्रनो मुंचतं वरुणस्य पाशाद्गोपायतं नः सुमनस्य माना
 ॥१॥ ॥ इदं तु सोमरोदं ॥ ॥ नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आशिने
 भ्यः ॥ यजामहे गान्धर्वा कृवा ममाज्या यसः शंसमा हर्षिदेवाः ॥१॥ ममत्तु नः परिज्मा
 वसर्हाममत्तु वातो अपां रेषण्वन् ॥ शिशि तमिंद्रा पूर्वता युवंनस्तन्नो विश्वे वरिवस्यं
 तु देवाः ॥२॥ कथा ते अग्ने शुचयंत आयोर्दहा शुर्वा जेभिराशुषाणाः ॥ उभेय तौ केत
 नये दधानास्तस्य सामन्तं यंत देवाः ॥३॥ यज्ञेन यज्ञमयजंत देवास्तानि धर्माः
 ॥४॥ पराशुभ्रा अया सो यव्या साधारण्ये वमरुतो मिमिक्षुः ॥ नरोदसी अपनुदंत घोरज २१
 षंत मधं सरव्या ये देवाः ॥५॥ त्वेरा यदं द्रतो शतमाः प्रणेतारः कस्य विदता योः ॥ तेषु णो म

रुतो मकयंतु ये स्मापुरागा तूयंती वदेवाः ॥६॥ उभाशं सानर्यो मामविष्टा मुत्ते माम्
 ती अवसासचेतां ॥ भूरि विदर्यः सुदास्त रायेणामदंत इषये महेवाः ॥७॥ उत्तनं रं मरुतो
 दृष्टसेना स्मद्गोदसी समनसः सदंतु ॥ पृषदश्वा सोवनयो नरथारिशा दसो मित्रयुजो
 न देवाः ॥८॥ तव स्याम पुरुवीरस्य शर्मन्तु रुशंसस्य वरुण प्रणेतः ॥ यूयं नः पुत्रा अदि
 तेरह व्या अभिष्टमध्वं युज्याये देवाः ॥९॥ दिवाश्चिदतिरुचयंतरोका उषो विभातीर
 नुभासि पूर्वः ॥ अपो यदग्निग्न उशधग्वेने पुहोतुर्मद्रस्य पनयंत देवाः ॥१०॥ शंसामहा
 मिंद्रयस्मिन् विश्वा आकृष्टयः सोमपाः काममज्यन् ॥ यंसुक्रतुं धिषणे विभ्वतं घनं व
 त्राणां जनयंत देवाः ॥११॥ त्रिरुत्तमा दूणशारोचना निवयो राजस्य सुरस्य वीराः ॥ सतावा
 न इषिरा इकभासस्त्रिरा दिवो विदथे संतु देवाः ॥१२॥ नापाध्वतनवाती तृषामानिः श

स्तास्ततोयज्ञेऽस्मिन्। समिद्रेणमदयसंमरुद्भिः संराजभीरलधेयायेदेवाः॥१३॥ अ
 २२ प्रतीतो जयतिसंधनानिप्रतिजन्या न्युतयासजन्या॥ अवस्यवेमोवरिचः कणोतित्र
 एमणेराजा तमवतिदेवाः॥१४॥ कोवस्त्रातावसवः कोवरुताद्यावाभूमी अदितेवासीथां
 नः। सदीयसोवरुणमित्रमर्ताकोवोध्वरेविरिवोधातिदेवाः॥१५॥ त्वमपोयदेवतुर्वशाया
 ६ मयः सुदुघाः पार्ष्णिद्वि॥ उग्रमया तमवहोहकुसंसहयद्वा मुशानारतदेवाः॥१६॥ मूर्धानंदिवो
 अरातिपृथिव्यावैश्वानरमृतआजातमग्निं॥ कविंसंघाजमतिथिंजनानामासं नाषा
 नं जनयतदेवाः॥१७॥ नाभियज्ञानांसदनरयीणां महामाहावमभिसंनवंत। वैश्वानरं
 थ्यमध्वराणां यज्ञस्य केतुं जनयतदेवाः॥१८॥ तेनोरायोद्युमतो वाजवतो दातारो भूत
 नवतः पुरुक्षोः। दशस्यतो दिव्याः पार्थिवा सो गोजाता अप्यामृकता च देवाः॥१९॥ ये क
 वज्रमामहिना अहिमाया दिवो जतिरे अपांसधस्ते। ते अस्मभ्यमिषय विश्वमायुः

क्षपउत्वावरिवस्यंतुदेवाः॥२०॥ अस्मे रुद्रो मेहुना पर्वता सो हव्रह्मत्ये भरद्वातौ स जोषाः। यः
 शंसते स्तुवते धायि पञ्च इंद्रत्येष्वा अस्माः अवतुदेवाः॥२१॥ पारिप्रधन्वेद्राय सोमस्वा दु
 मित्राभ्यपूह्ये भगाय। इंद्रस्ते सोमसुतस्य पेयाः कवे दक्षाय विश्वे च देवाः॥२२॥ प्रयाजान्मे
 अनुयाजान्श्च केवलान् नृजस्वतं हविषो दत्तभागं। घृते वापां पुरुषं चोषधीनामग्नेश्च दीर्घमा
 दुरस्तुदेवाः॥२३॥ ऐभिर्देहहृद्यापोऽस्यानियेभितोक्षद्वस्रहत्यायवज्री। ये कर्मणः सु
 क्रियमाणस्य मद्रसते कर्ममुदजायतदेवाः॥२४॥ अन्धक्षरा जजवं संतुपंथायेभिः सखा
 योयंति नो वरेयं। समये मास भगो नो निनीयात्संजास्पत्यं सुयममस्तुदेवाः॥२५॥ गृ
 भ्णामिते सो भगवाय दत्तं मया पत्या जरदक्षिर्यथा सः। भगो अर्यमा सविता पुरंधि
 र्मह्यं त्वा दुर्गा हित्याय देवाः॥२६॥ समस्मिन् जायमान आसत ग्नाउते मवर्द्धन् देवाः
 स्वर्गं तः। मह्यत्वा पुरुषो रणा यावर्धयंदस्युहत्याय देवाः॥२७॥ ब्रह्मचारी च

मंत्रसं रतवेविषद्विषः सदेवानां भवत्येकमंगं । तेन जायामन्वविंद हृत्पतिः सोमेन नीतां जुङ्गा
 २३ नदेवाः ॥ २८ ॥ सद्योजातो व्यमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः । अस्य होतुः प्रकृ
 दिश्यतस्य वाचिस्वाहा कृतं हविरिदं देवाः ॥ २९ ॥ इदं ते पात्रं स न वित्तमिन्द्र पिवा सोम
 मेनाशतकतो ॥ पूर्ण आहा वोमदिरस्य मध्वोयं विश्व इदमिह्यंत देवाः ॥ ३० ॥ ॥
 अथ आयुः । भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा । भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः । स्थिरैरेगे
 रक्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेम देवहितं यदायुः ॥ १ पुनः पुनर्जीयमाना पुराणी स
 मानं वर्णमभिर्भुञ्जमाना । श्वधीवक्त्रं धनुर्विज आमिना भनामर्चस्य देवी जर
 यं त्यायुः ॥ २ इविणो दा इविणो स स्फुरस्य इविणो दाः स न रस्य प्रयं स न ।
 इविणो दाः धीरवतीमिषं नो इविणो दा रासते दीर्घमायुः ॥ ३ उदीर्ध्वं जीवो

अस्तने आगादप्रागात्तम आज्योतिरेति । ओरे व्यंथां या तवे सूर्यो
 यागन्मयत्रप्रतिरंत आयुः ॥ ५ इमे भोजो अंगिरसो विरूपा हि वसुत्रा
 सो अस्तरस्य वीराः । विश्वामित्राय ददतो मघानि सहस्रसावे प्रतिरंत न
 आयुः ॥ ६ यथा हस्यद्वसवो गोर्धे चित्स्यदिषिता ममुंचता यजत्राः । एवो
 ष्व १ स्ममुंचता व्यंहः प्रतार्यमे प्रतुरंत आयुः ॥ ७ यशस्करं बलवं तं प्रभ
 वंतमेव राजाधिपतिर्धृभूव । संकीर्णनागा भवतिर्नराणां सुमंगलं सत
 तं दीर्घमायुः ॥ ८ गोमायुरदादजमायुरदाहृत्तिरदा इरितो नो वस्तनि ।
 गवामं मंडूकादरतः शतानि सहस्रसावे प्रतिरंत आयुः ॥ ९ सहदरेण स

मंत्रसंदिता.

२४

सरथासचेययोमानरिषेद्वयश्वपीतिः। अयंसोमोन्य धायस्मेन स्मा
इंद्रातिरमेम्यायुः। १० उपस्या अस्तुरनि "यः सोमोमीवातिरत्र संत
मीषीचीरभेषुः। आसोमी अस्मां अरु हृदि हाया अगु न्यत्र प्रतिरंत
आयुः। ११ दृष्टिं दिवः शतधारः पवस्व सहस्र वाजयु देववीते। संसिंधु
मिः कशसे वा वरा नः समुस्त्रियाभिः प्रतिरंत आयुः। १२ सविता पश्चात्तात्स
विता पुरस्तात्स वितो जरात्तात्स वितो धरात्तात्। सवितानः सुवतु सर्वतानि
सवितानो रासतां दीर्घमायुः। १३ नवो नवो भवति जायमानो द्वाकेतुरुष
सामे सग्रं। भागं देवेभ्यो विद्धा ह्यायन् प्रचंद्रमास्तिरते दीर्घमायुः। १४

२४

श्रीरा

विद्यन्त्यापतंती दविद्यो दुरंती मे अप्याकाम्यानि। ३ जनिष्ठो अपो नर्यः सजानः
घोर्वशोतिरत दीर्घमायुः। १५ उच्चादिविदाक्षिणावंतो अस्तुर्ये अश्वदाः सहते
सूर्येण। हिरण्यदा अमृतं भूजते वा सोदाः सोमप्रतिरंत आयुः। १६ इंद्राव
रुणा सोमं न सम दृष्टं रायस्याप्यजमानेषु धत्तं। प्रजो पुष्टिं भुतिम स्मा सुध
न दीर्घायुत्वाय प्रतिरंत आयुः। १७ इत्यायुः। हिं कृण्वती वसुपत्नी वसुतां वसु
मिच्छंती मनसा भ्यागात्। उहाम श्विभ्यां पथो अध्येयं सा बर्धतो महते सोभ
गाय। १ समिदस्य भयमाणः पुरस्ताद्धृन् वन्वानो अजरं सवीरं। आरेद
मतिं बाधमान उध्रूयस्व महते सोभगाय २ वनस्पते शतवत्सो विशो हस

मंत्रसंहिता

२५

हसवत्सगविवयंरुहेम। यंस्वामयंस्वधितिस्तेजमानः प्राणिनायमहते सोम
गाय। ३ इंदुदेवानामुपसस्येमायन्नहस्वधारः पवतेमदाय। नृभिस्तवा
नो अनुधामपूर्वमगानिद्रं महते सोमगाय ॥ ४ घृताडुर्लुप्तं मधुमसु
वर्णधनं जयंधरुणं धाय रयिच्छु। सणक सपत्ना दधरांश्च कण्व दारो हमा
महते सोमगाय। ५ अस्य बिंबः दक्षमतः प्राश्चितस्ये इ सोमस्य वरमास्त
तस्य। स्वस्ति दामनसामादश्चोयेवो चीनो रेवते सोमगाय। ६ आनो गोत्रा
दृष्टे र्हि गोपते गाः समस्मभ्यं सनयो ये तु वाजाः॥ दिवक्षा असि दृष मसस्य
शुष्तोस्मभ्यं स्मधवन्वोधिगोदाः १ अस्माकमिह शृणु हित्व मिद्रा

२५

राम-

स्मभ्यं चित्रं उपधा हि वाजा नृ। अस्मभ्यं विश्वाधिपणः पुनं धीरस्माकं समधवन्वो
धिगोधदाः॥ २ अथ स्वस्ति वाचन मंत्राः॥ महीद्योः पृथिवीचन इमं यज्ञमिमि द
तां॥ पिष्ट तां तो भरी मसि॥ १ ओषधयः संवदेते सोमे न सह राज्ञा॥ यस्मे दे
णोति ब्राह्मणः स्तराजन्यारयामसि॥ २ आकले शेषु धावति पवित्रे परिषि
च्यते॥ उक्थेये जेषु वर्धते॥ ३ इमं मे गंगे यमुने सरस्वतिरुतु दिस्तोमं सच
ताप रुध्या॥ असि क्रयामरु दृधे वितस्तया जीर्णे ये शृणु ह्या सुषोमया ४
गंधद्वारा दुराधर्षा दित्यपुष्पा करीषिणी॥ ईश्वरी सर्वभूतानां तामिवो बः
कृपेभ्यः॥ ५ पूर्णा रविपरापतस्तु पुष्पा पुनरापत॥ वस्तेव विक्रीणावह

मंत्रसंहि.

२६

इषसूजं शतक्रतो ७ या ३० षधीः पूर्वो जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा। मेनेनुव
भूणामहं शतंधामानि सप्तच। ८ अश्वश्वो निषदनं पणो वो वसति कृता। गो
भाज इत्किं सथयस्सनवयप्ररूपं ९ स्योनापृथिवि भवान्दक्षरा निवेशनी।
यज्ञानः शर्मसप्रथः। १० याः फलिमीर्या अपक्ता अपुष्या याश्च पुष्यिणीः ११
स्यातिप्रसूतास्तानो मुचं हंसः ११ सहिरत्नानि दाशुषे सुवातिसविता। म
गः। तं भागं वित्रमीमहे। १२ हिरण्यरूपः सहिरण्यसं दृगपां नपात्से दुहिर
ण्यवर्णः। हिरण्ययासरि धोने निषद्या हिरण्यदा दधत्यन्नमस्ते। १३ युवा
सुवासाः परिवीत आगात्स उश्रयान्भवति जायमानः। तंधीरा सः कव

२६

राशु०

प्रउलपुतिस्वाध्या ३ मनसा देवयंतः। १४ तत्त्वायामि ब्रह्मणा वंदमानस्त
दाशास्ते यजमानो हविर्भिः। अहेकमानो वरुण हवो ध्युरुशंसमान आ
युः प्रमोषीः। १५ मातृदेवो भव। पितृदेवो भव। आचार्यदेवो भव। अति
थिदेवो भव। अबुक्तजानुमंडलः कमळमुकुटसदृशं मंजकीं
रस्याधाय दक्षिणेन पाणिना सुवर्णं पूर्णकलशं धारयित्वा। भद्रं
कर्णेभिः शृणु०। द्रविणोदा० सविता पश्चा० नवोनवो म०। उच्चादि०
५ आप उदंतु जीवसे दीर्घायुस्वायवर्चसे। यस्त्वाहृदा कीरिणाम
न्यमानो मर्यमर्यो जोहवीमि। जातवेदो यशो अस्माकधेहि प्रजानि

मंत्रसंहिता.

२७

रमे अमृतत्वमशयो ॥ यस्मै स्वस्त्युक्ते जातवेद उलोकमग्ने कृषावस्यो नः ।
अश्विनं सपुत्रिणं वीरवंतं गोमंतं रयिनं शतं स्वस्ति । संत्वांसि चामि
यज्जपा प्रजा मायुर्धनं च । बृहस्पतिं प्रसूतो यजमान इह भारिष
त् । ३ निका मेति कामेनः पर्जन्यो वर्षतु फलवत्यो न उषधयः प
च्यंतां । योगक्षेमो नः कर्त्यंतां । उक्ता ते वशकुने सामगायसि ब्रह्म
पुत्र इव सर्वे नेषु शंससि । वृषे ववाजी शुशुमती रपीत्या सर्वे तो नः
शकुनेषु इमा वद विश्वतो नः शकुनेषु पुण्यमावद । याज्य याज्येति
प्रसुर्वे याज्याः पुण्ये वलक्ष्मीः पुण्यामेव तद्दुर्दमी संभावयति पु

२७

राष्ट्र

ण्यां दुर्दमीस्तस्करुते । यस्य पुण्यं तदक्षत्रं । तद्दुर्दकुर्वतो षण्मूषं यद्वा वेत्त
र्य उदेति । अतश्च त्रं नेति । यावति तत्र सूर्यो गच्छेत् । यत्र जघन्यं पश्ये
त् । तावति कुर्वत यत्कारी स्यात् । पुण्या ह एव कुरुते । तानि एतानि यमन
क्षत्राणि । तान्येव देवनक्षत्राणि । ३ तेषु कुर्वत यत्कारी स्यात् । पुण्या ह ए
व कुरुते । स्वस्त्ये वायुमुपब्रवा महसामं स्वस्ति । भुवने स्थय स्पतिः । बृहस्पतिं
सर्वगणं स्वस्त्ये स्वस्त्य आदित्यो सोमवंतु नः । आदित्य उपप्रनीयः प
थ्यैवेत स्वस्त्य प्रयति पथ्यां स्वस्ति मस्युद्यंति स्वस्मेवतः प्रयंति स्वयं स्मृ
ति स्वस्त्युद्यंति । स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति न पूषा विश्ववेदाः । स्वस्ति
नः स्तादित्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्देधातु । अष्टो देवा वस

मंत्रसंहिता
नैष्यलविषा०

२६

वः सोम्यासः चतस्रो देवी रजराः श्रविष्ठाः ॥ ते यज्ञं पातुरजसः पुरस्ता
त् ॥ संवत्सरी एव मृतं स्वस्ति । स ध्यामस्तीमं स तु यामवा जना नो मंत्रं स
रथे होषयातं । यशो न पक्वं मधुगोष्ठं तराभतं शोऽश्विनोः कायमप्रा ॥
सर्वा मृद्धि मध्यामिति तं वेतजसे वपुरस्तात् पयः भवच्छंदो मिर्मध्यता
सरेरुपति छातगा यत्रा सवेतो २४ द्वादशा दंपरिभय सर्वा मृद्धि माध्या
सर्वा मृद्धि मध्यामिति य एवं वेद । स ध्यामस्महये नमसो यस्य मित्रं देवं मित्र
धेयं नो अस्तु । अन्तराधान् विषावर्धयंतः शतं जीवेमशरदः सवीराः ॥
त्रीणि त्रीणि वै देवानां मृदाणि । त्रीणि छंदां त्रीणि सवनानि । त्रय इमे
लोकाः । स ध्यामेव तद्दीये एषु लोकेषु प्राप्ति तिष्ठति । श्रिये जातः श्रियप्रा

२५
पान् ०

तिरियाय श्रियं वयो जरित् भ्यो दधाति । श्रियं वसन्तं अमृतं स्वमाय न भवं
तिस्र्या समिधामिते द्यौः । श्रियं दएवेनं तद्विय आमा दधाति संततं मृ
चावपट्टं हंस्य संतत्यं संधीते प्रजया पशुभिर्य एवं वेद । यस्मिन् ब्रह्मा न्य
जनयत् सर्वमेतदमुच्यते लोकमिदमुच्यते सर्वं । तन्नो न क्षत्रमाभिजिद्धि जि
त्य श्रियं दधात्यहणीयमानं । अहं बुध्निय मंत्रं मे गोपाय । यमयस्त्रे वि
दविदुः । सचः सामानियजं वि साहि श्रीरमृता सतां । शुक्रे पिरंगै रज
आततन्वां क्रतुं पुनानः कविभिः पवित्रैः । शोचिर्वसानः पर्यापुरपां श्रिये
मिमीरुहती रनूनाः । तदप्येष भूतो को भिगीतो मरुतः परिवेष्टारो मरुतः ।
स्थावसनग्रहे । आ विक्षितस्य कामये विश्वे देवाः सप्ता सत इति । अथा

नृपलं विपा० निषेकमंत्राः॥ समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यासु नानायेत्यनि वि
 शमानाः॥ इंदो यावज्जीरुषभोररादस्ताः आपो देवीरिह मां भवंतु॥
 या आपो दिव्या उत वासोतिस्वानि त्रिमा उत वायाः स्वयं जाः॥ समुद्र
 र्थायाः शुचयः पावकास्ता आपो देवी० या साराजा वरुणो याति म-
 ध्ये सत्या नृते अवपश्यं जनानां॥ मधुश्रुतः शुचयो यायावकास्ता०
 या सरोजा वरुणो या ससोमो विभवे देवा या सज्जं मदं नि॥ वैश्वानरा
 या स्वग्निः प्रविष्टस्ता० त्रायंता मिह देवास्त्रयंतां मरुतां गणाः॥ त्रायं
 तां विश्वाभूतानि यथाय मर्या असत्॥ आप इह उभे जीषे रापोऽत्र
 मीव चातनीः॥ आपः सर्वस्य भेषजीस्तास्ते कृण्वंतु भेषजं॥ हस्ता

२२

२२
विष्णुपात्र

म्यां दशशारवाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी॥ अनामयि ह्नुभ्यां क्षेताभ्यां त्वोप
 स्तु शमसि॥ इमा आपः शिवतमा इमाः सर्वस्य भेषजीः॥ इमा राष्ट्रस्य वद
 नीरिमा राष्ट्रभूते नृताः॥ याभिरिंद्रमभ्य पिंचत्य जापतिः सोमं राजानं
 वरुणं यमुं मरुं॥ ताभिरद्विरभिषिंचामि त्वामहं राजा त्वमधिराजो ह भ
 वेह॥ महो तं त्वामहीनां सम्राजं वर्षणीनां देरीजनि अजीजन द्रुद्राज
 नि अजीजनत्॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे श्विनोर्बाहुभ्यां पूष्ठा ह
 स्ताभ्यामगते स्ते जसा सूर्यस्य वचं सैदस्येंद्रियेनाभिषिंचामि व-
 लाय श्रियेयशसेनाद्याय॥ इंद्रिये वा एतदस्मिं ह्येके यदुधिय
 दध्ना निषिंचतींद्रियमेवास्मिं स्तदुध्यातिरसो वा एष ओषधिवन

नंषलंरि

३०

स्यतिषुयन्मधुयन्मधाभिषिचतिरसमेवास्मिंस्तदधाति तेजोवायुत
स्यशर्त्तयदुर्तयदुर्तेनाभिषिचति तेजोवायुस्मिंस्तदधात्यमृतवायुत
दास्मिंल्लोके यदपोयदद्विराभिषिचति यमृतत्वमेवास्मिंस्तदधातिस्मो
भिषिक्तोभिषिक्तेब्राह्मणायाहिरण्यं दधात्सेहच संदद्यात्सेत्रं चतुष्पा
दपात्रं दधाद्रादुरसं रव्या तमेवोपरिमितं दद्यादपरिमितो वै क्षात्रियाप
रिमितस्यावरुध्यापियथास्मैक्षराकेसंहस्त आदधाति स्वादिष्ठ
यामदिष्ठयापवस्वसोमधारया इन्द्राय पातवे स त इति तां पिबेद्य
तत्र शिष्टं रसिनः स तस्य यदि द्रो अयि बलं चीभिः इदं तूह्य मनसा
शिवेन सोमं राजान मिह भक्षयामि अभिस्वाह वृषभासु ते सुतं सृज

प्रीपान

३०

मिपीतये। तं पाव्यशुद्धीमदमिति योहवामसो सोमपीयसुरायां प्रवि
ष्टः सहेवेतेनेद्रेण महाभिषेकेणाभिषिक्तस्य क्षात्रियस्य भक्षिते
भरति न सुरांतां पीत्वाभिषं त्रयेत पा म सोमं शन्नो भवेति तद्यथोवा
दः प्रियः पुत्रः पितरं प्रियावाजायापतिं सर्वं शिवमुपसृशत्याविस्वसः १
बहेवेतेनेद्रेण महाभिषेकेणाभिषिक्तस्य क्षात्रियस्य सुरावासोमोवा
न्यदान्नाद्यं सर्वं शिवमुपसृशत्याविस्वसः १ अथ गर्भाधानं मंत्रा
विष्णुर्गोतिं कल्पयतु स्वर्गारूपाणि पिशतु। आसिचतु प्रजापतिर्धाता
भगदधातुते। गर्भं धोहि सिनीवालिंगं गर्भं धोहि सरस्वति। गर्भं ते अ
भिनेदेवा बाधुतां पुष्करकृजा। हिरण्ययी अरुणीयं निर्मथतो अ
श्विना। तं ते गर्भं हवामहे दशमे मासि स तव १ नैजमेष परापत सुपु

नंयलं

३१

चः पुनरापत। अस्ते मे पुत्रमां को ये गते मा धो हियः पुमान्। यथेयं पृथि
री मद्धन्ता नां गे मा धो हियः पुमान्। यथेयं पृथि
विष्णोः श्रेष्ठेन रूपेणास्यां नाया गवीन्यां। पुमो संपुत्रमा धो हियः
शमे मा० प्रजापतेन स्वेतान्यन्यो विश्वा ज्ञानिपरिता बभूव।
यत्का मास्ते ज्जुम स्तनो अस्त वयं स्यामपतयोरयीणां। अप
नः शो शुचदध मग्ने शु शुग्धारयिं। अपनः शो शुचदधं। स क्षेति
पास्तगां तु या वस्तया च यजामहे। अपनः० प्रयदुं दिष्ट एषां प्रा
त्मा का सश्च स्तयः। अपनः० प्रयते अग्ने स्तन योजाये मा हि प्रते
वयं। अपनः० प्रयदग्नेः सह स्वतो विश्वतो यंति भानवः। अप० तं

प्रीषान्

३१

हिविश्वतो मुख विश्वतः परिभूरसि। अपनः० द्विषो नो विश्वतो मु
खातिना वेव पारया। अपनः० सनः सिंधुमिव नावयाति पषास्व
स्तये। अपनः० २॥ याः फली नीर्या अफला अपुष्पायाश्च पु
ष्पिणीः। इह स्पति प्रस्तता स्तानो भु चं त्वं हसः। वधेन दस्मं प्र
दिवा त स्ववयः कृण्वानः स्तने ३ स्वाये। विपर्षिय सहस रपुत्र
देवा त्मो अग्ने पाहि न तम वा जे अस्मान्। वयं ते अष्टैर्गुण उक्थे
विधेम वयं ह्यैषा वक् भद्र शो चे। अस्मे रयिं विश्व वारं समि
न्वा स्मे विश्वानि द्रविणानि धो हि। अस्माक मग्ने अश्वरं कृण
स स सहसः स्तनो त्रिषधस्तु हव्यं। वयं देवेषु स कृत स्या मश

मरणान्नविरुद्धेन पाहि। विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदः सिंधुनभावाडरिता
तिपथि। अग्ने आत्रिवन्नमसा गृणानो ३ स्मा के बोध्याविता तन्नो। य
स्वा दृदा की रिणामस्तन्यमानो मर्त्ये मर्त्यो जो हवीमि। जातवेदो यशो
अस्मो सुधेहि प्रजातिरग्ने अमृतं त्वमश्था। यस्मे त्वं सुकृते जात
वेद उलोक मग्ने कृणवस्यो न। आश्विनं सपुत्रिणं वीरवंतं गोमंतर
यिनं शते स्वस्ति। ६ अग्निस्तु विश्वस्तमंतु विब्रमाणमुत्तमं।
अतर्त्तं श्रावयस्यति पुत्रं ददाति दाशमपे। अग्निर्देहाति सत्यं ति सास
हयो युधानभिः। आग्निरस्यै रघुष्यं जेतारमपराजितं। सूर्यो नो दि
वस्यो हिस्यादि पंचर्वस्यै तं प्राग्भवत्। उदीर्घातः पतिवती ह्ये ३

पाविश्वावस्तं नमसा गीर्भिरीके। अन्यामिषं पितृषदं च न्नां सते भागोज
नुषा। तस्य विद्मि। उदीर्घातो विश्वावसे नमसे कामहेत्वा। अन्यामिषं प्र
फर्ये। संजायं पयो सज। अन्तश्चरा संजवः संतुपं थो यत्तं पूषश्चिवतः
सामेरयस्य स्या बीर्जमनुष्या ३ वपंति। यान ऊरु उरा ती विश्रया रे यस्म
स्या पुशंतेः प्रहरा मशेपं। योगर्भमोषधीनां गवां कृणोत्यर्वतां। पत्न्यः
पुरुषीणां। अहं गर्भमदधामोषधीष्वहं विश्वेषु सुवने ध्वतः। अहं प्रजा
अजनयं पृथिव्या महं जनिभ्यो अपरीपुत्रात्। इति गर्भो धानं
त्रोः। पुंसवनं मंत्रद्वारं सक्षेपणे सूत्रोक्तं दूयं। आते गर्भो योनि
मेतु पुमान्वाण इवे बुधिं। आविरो जायतं पुत्रस्ते दशमास्यः। अ-

नंयलं वि०

३३

तिरेतुप्रमोथदेवतासोसोप्रजापुचतुमृशुपाशात्॥ तदयंयतावरुणोनुमन्य
तायथेयंस्त्रीपौत्रमघंनरोदात्॥ यत्तेसुशीमेहृदयेहितमंतःप्रजापते॥ म
येहंभातद्विद्वंसंनार्हपौत्रमघंनियो॥ ३२॥ अनेनभार्योद्वयसुरार्न॥ इति
पुंसवनेउपयुक्ताः॥ अथनवलोभनमंत्राः॥ तत्रसहस्रशीर्षेतिषोडशवेस
क्तमुपयुक्ते॥ तद्विखितमेवप्राग्बत्॥ हिरण्यगर्भःसमवर्त्तताग्रेभूतस्य
जातःपरिरेकआसीत्॥ सदाधारपृथिवींयामुतेमंकिस्मेदेवायहविषा
विधेम॥ यआत्मदावरुदायस्यविश्वउपासतेप्रशिष्यस्यदेवाः॥ यस्य
श्वायामृतंयस्यमृत्युः॥ कस्मेदेवायहविषावि० यःप्राणतोनिमिषतोम

य्यी३पान

३३

हिवैकद्राजाजगतीवभूव॥ यइशेअस्यादिपदश्चतुष्यदः॥ कस्मे० येस्मेमे
हियवतोमहिस्वायस्यसमुद्रंरसयासहादुः॥ यस्मेमाःप्रादिशेयस्यबाहूक०
येनधोरुग्राष्ट्रयिवीचद्वयतःस्वःस्तमितंयेननाकः॥ धोअंतरिक्षोरजसो
विमानःकस्मे० ॥ येकंदसीअवसातस्तभानेअभ्येक्षेतांमनसारेजमाने॥
यत्राधिस्ररुदितोविभातिकस्मे० ॥ आपोहयवृद्धहतीर्विश्वमायनूग
भंदधानाजनयंतीरग्निं॥ ततोदेवानांसमवर्त्ततासुरैकः॥ कस्मे० यश्चि
दाफमाहिनापथेपश्यदृष्टंदधानाजनयंतीर्यज्ञं॥ योदेवेषधिदेवएक
आसीत्कस्मे० मानोहिंसी० ताःषोडशोताः॥ अस्मसहोमोपयुक्ताः॥ आ
धुष्यमितिसूक्तंगुर्विणीकुक्ष्यभिमंत्रणेविनियुक्तं॥ आयुष्यवर्चस्यंर

नंषलं विष्णुः यस्योषमीदृष्टं । इदं हिरण्यं वर्चस्वे जेनाया विशतादिमा । उच्चैर्वा जि
 एतनाषाटसंभासाहं धनं जयं । सर्वाः समग्रा भद्रा हिरण्ये स्मितामा
 हिताः । शुनेमहं हिरण्यं स्वपितुर्मानेव जग्रभ । तेन मां स्तुयस्व चमकरं
 पूरुषु प्रियं । सम्भोजं च विराजं च भिर्यो न्वमेध्रवा । लक्ष्मीराष्टस्यथा
 मुखे तथा मामिदं संसृज । अग्नेः प्रजातं पारिषद्विरण्यं ममृतं जज्ञे अधि
 मर्त्येषु । यदनद्वे दस इदेन रद्वेति जरा मृत्युर्भवति यो विभुर्त्ति । यद्वेदराष्ट्री पान्
 जावैरुणो यद्वेदेवी सरस्वती । इदं यद्वेदं हावेदतमे वर्चस आयुषो न
 तद्वेदक्षान्तिमपि शाचाश्चरंति देवानां भोजः प्रथमं जज्ञे ३ तत्र गोवि
 भर्तिराक्षायणा यद्विरण्यं स देवेषु कणुते दीर्घमायुः समनुष्येषु कणुते दीर्घ

नायुः । यदा बध्नाक्षायणा हिरण्यं शतानी कायस्तु मनस्यमाना । तन्न
 उभावधामि शतशारदाया युष्मांजरदाष्टिर्यथा सत् । एता इदं धनं मधु
 मस्तु वर्णं धनं जयं धरुणे धारयिष्यु । शक्य एव सपत्न्या दधरांश्च क
 ण्वदीरोहमां महते सोमगाय । प्रियं मा कुरु देवेषु प्रियं राजस्तु मा कुरु ।
 प्रियं विश्वेषु गोप्त्रेषु मा यिध हिरुचां रुचं । आग्निर्येन विराजति सूर्यो
 येन विराजति ॥ विराज्येन विराज्यति तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते विराजस मि
 थं कुरु ॥ इति सूक्तेन मणिकठे समावर्तते प्रमुन्येति सूत्रितत्वात् पयुक्तं ॥
 अथाग्निराशिषः ॥ अग्नेः पूर्वस्मात्तरो अर्थमेतं रयी वाध्वानमन्वाव
 रीकुः । तस्माद्वियावरुणदूरमायंगोरो नक्षत्रो रविजेज्यायाः ॥

नंष्यत्तं वि० कुर्मस्त आयु रज रं यदने यथा यु तो ना त वे दो न रि ध्याः॥ अथा व हारि
 सुमन र्यमानो भागं दे भ्यो हविषः स ज्ञात॥ प्रया जान्मे अनु या ज्ञांश्च
 के वलानू र्जस्वं तं हविषो दत्ते मा गां॥ च तं चापो पुरुषं चो य याना मग्निः
 श्रु दी र्घ मायुरस्तु दे वाः॥ तव प्र या जा अनु या जा श्रु के वरु उ र्जस्वं तो ह
 वि सं तु भा गाः॥ तवाग्ने य हो३ यम स्तर वं स्तु भानं मतां प्र दि श श्रु त
 स्तः॥४॥ आ ता द दा तु दा शु पे प्रा ची जी वा तु म स्ति तं॥ वयं दे व स्ये धी म
 हि सु म ति स स्य भ र्म णः॥ आ ता प्र जा ना मु त रा य ई शे आ ते दं वि श्वं सु व
 नं ज जा न॥ आ ता हृ दी र नि मि पा ति च षे त्र य इ द्र यं च त मि जु रो त॥ रा वा
 मे हं सु द वां सु पृ ती दु वे ष्ठ यो त नः सु गा वो ध तु त्म ना॥ स वि त्व पः स्तु
 यो वि य मान या द दा तु वी रं रा त दा य मु र्ख्यं रु यं॥ या स्त रा के सु म त

३५

पान्

३५

यः सपे श सो या भि र्दे दा सि दा शु पे व स्तु नि॥ ता भि र्ने अ च स्तु म ना उ
 पा ग हि स ह स्तु पो रं स्तु म गे र रा णा॥ २ प्र जा प ते न ह दे द ता न्य० इ ति सी मं
 तो ल य नं॥ प्र ते द धा मि म ध नो घृ त स्य वे दं स वि त्रा प्र स्त तं म धो नं॥ आ यु यान्
 रु त्रे दे व ता भिः श तं जी व शर दे लो के आ स्मि न्। मे धां ते दे वः स वि ता मे धां दे
 वी सर त्व ती। मे धां ते अ सि व श्व नो वी ध त्रां पु ष्कर स्र ज। अ भ्रा भव पर शु भं
 ब हि र ण्य म स्तु तं भ व। वे दे वे पु त्र ना मा सि सं जी व शर दः श तं। इ द्र श्र ण
 नि द्र वि षा नि धे दि चि ति दं श्र स्य स्तु भ ग त्व म स्ते। पो षे र यी णा भ रि सं त
 नू नं स्वा धा नं वा चः स्तु दि न त्व म द्वा॥ अ स्मे प्र यं धि म ध व त्रै न्। जी वि न्

नंष्पलं विपा. निद्राये ॥ १० ॥ विश्ववारस्य भरेः ॥ अस्मेशतं शरदो जीवसे धा अस्मै वीरा
 न्द्रवत इंदु शिषित् ॥ इमां कुमारं भरो धरां नयतु दीप्यमायुः प्रजीवसे ॥
 अस्मै सन्नो प्रयुजाना आयुर्वर्चो यशो बळं ॥ तमर्वतं न साना सि य रूपं
 नदिवः शिशुं ॥ मर्मृज्यंते दिवे दिवे ॥ बोधयन्मा हरिभ्यां कुमारः साहदेव्यः ॥
 अहान्द्रुत उदरं ॥ उत स्याज्जः यता हरी कुमारः साहदेव्यात् ॥ प्रयता स
 ध आददे ॥ एषवां देवा वश्विना कुमा कुमारः साहदेव्यः ॥ दीर्घायुरस्त
 सोमकः ॥ तं युवं देवा वश्विना कुमारं साहदेव्यं ॥ दीर्घायुषं कृणोत न ॥
 इति नाम कर्मण्या शिषः ॥ निष्कर्मणे स्वस्ति नो मिमीता मिह्यं कारो प

३६

पान

३६

सां तथा प्रातिरथ सक्त जाप्य तत्र धर्तुं देहहितमिति सूर्यावलो क्तं ॥ अ
 नपते नस्य नो देह्यु नमीव स्य शृभिणः ॥ प्रप्रदातारं ता विष ॥ ऊर्जे नो धेहि
 द्विपदे चतुष्पदे ॥ इति अन्नप्राशनं ॥ अन्न आयुषि पवस आस्तु वोर्जमिषं
 चतः ॥ आरे बाधस्व दुष्टानां ॥ अग्निर्क्षपिः पवमानः पांचजन्यः पुरोहितः ॥
 तमीमहे महागयं ॥ अग्रे पव स्वस्वपा अस्मे वर्चः सवीर्यं ॥ दधद्रुयि मयि
 पोषं ॥ प्रजापते ॥ उष्ट्रे नवाय उदके न हीत्युदने ॥ अदितिः केशान्वप स्वाप उ
 दंतु जीवसे ॥ ओषधे प्रायस्वेनं ॥ स्वर्धिते मे न हिंसी ॥ दत्तावपस्तु वित्तं दत्त
 रेण सोमस्य रा इतो वरुणस्य विद्वान् ॥ तेन ब्रह्म णो वपति तमस्मायुषां

नं प्लं. ज्वरदार्ढ्येथासत्त्वेन धातुबृहस्पतेरग्नेरिन्द्रस्य चायुषेव यत्नः। तेन तत्र
 युषेव धामि सस्रोक्थाय स्वस्तये। येन भूयश्च रात्र्या ज्योत्स्नं पश्यति सूर्यः।
 तेन तत्र यक्ष्णरेण मर्चता सपेशसाव सापवसि केशान्। शुं धि शिरो
 मा स्या युः प्रमोषीः। इति चैतु मंत्राः॥ अथोपनयन विवाहादीनव
 ग्रह मख मंत्राः॥ गणानां त्वा गणौ ति हवामहे क विं क वीना मुपमश्रव
 स्तमं। ज्येष्ठराजं ब्रह्म णा नू ब्रह्म ण स्पत आनः शेट् पर्वन्तु ति भिः सी दसा
 दनं। अज्ञानं सप्त मातरो वेधा मशा सत श्रिये। अयं क्रवोरयी लां कि
 चिकेत यत्। २ जात वेद से सन वाम सोम मराती यतो ति दहाति

पान

३९

वेदः। सनः पर्व दति दुर्गाणि विश्वानां ववसि कं दुरिता स्यग्निः। क्षेत्रस्य प
 ति नाव यं हिते नेव जयामसि। गामश्च पोषायि त्वा सनो म्वाती दशे। ४
 आहु स्तेन रजसा वर्त्तमानो हि वे शयन् न मृतं मर्त्यं च। हिरण्य येन स वितार
 थेना देवो याति भुवना निपश्यन्॥ अंबकं यजामहे स्रगं धिं पुष्टि वद्भनं।
 उर्वारक मि बंधनान् न मृ स्यो मुक्षी य मामृतात्॥ ३ अग्निं दूतं दृणी महे
 होतारं विश्व वेद सं। अस्य यज्ञस्य सक्तं क्रतुः। २ अक्ष मे सोमो अब्रवी
 दंतां विश्वानि मे पजा। अग्निं चा विश्व शं भुवमा पश्य विश्व मे पजीः॥ ४

नं० ३० गोरी मिमाय साठि कानि तक्षये कपूदी द्विपदी सा चतुष्पदी । अष्टावदीन
 वपदी वतुषी सहस्राक्षरा पतरमेवामन । आप्याय स्वसमे तुने विश्व
 तः सोम वृष्टं । भवा वाजस्य संगथे । अग्निर्मूर्धो दिवः ककुत्सतिः पृ
 थिव्या । अर्य । अर्धारे तोसि जिन्वति । यदक्रंदः प्रथमं जायमान उः
 घंस्तमुद्रा उत्तवापुरिषात् । अयेन स्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्य महि
 जाते ते अर्वन् । स्योनाष्टाधि विभवान् क्षरानिवेशनी । यन्मानः शमसप्र
 थाः । उद्धुध्य ध्वं समनसः सखायः सामग्निर्मिध्वं बहवः सनीका ।

३५

धान

३५

दधिक्रामाग्निमुपसंनवेवीमिद्रावतो वसे निद्वयेवः । विष्टोर्नुकमिति स
 कः । इदं विष्टुरिति सकः । इदं स्यते अतियदयो अर्हो यमुद्विभाति कतुम
 जनेषु । यदीदयं वससतप्रजाततदस्मात्कद्रविकंधो हि चित्रं । ब्रह्म
 णस्य ते स्वमस्य र्यतास्तुक्तस्य बोधितनयं च जिन्व । विश्वं तद्भुवं यद
 वंति देवा इह देमविदथे सवीराः । इन्द्रश्चेष्टा ० १५ शुक्रः शुशुक्रा
 उषानजानरः प्रप्रासमीची दिवो नज्योतिः । इन्द्रो विश्वतः सारिहवामह
 जनेभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः । इन्द्राणीमास्तु नारीषुस्तुतगा मह
 श्रवः । नहस्या अपरं च नजरसा मयते धति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः । श

नं प्ले वि० मागिरानिभिः कारुणः सप्ततुस्तयेः। शंवातो वात्सव्या अपास्त्रिधः। यमाय सो
 मं सनुतय मायज्जुता हविः। यमं हय इगो गच्छ सग्निदतो अरं कृतः। प्रजा
 पते० कथानाश्चित्र आशुव हती सदा वधः सरवा। कथा शचिष्ठया वृता २२
 ॥ मोषुणः परापरानिर्शोति दुर्हणा वधीन्। पदी सत्तुल्यया सह। आयं
 गोपस्त्रिरक्रमी दसदन्मातरं पुरः॥ पितरं च प्रियं स्वः॥ केतुं कृण्वन् केतव
 पेशो मर्या अपेशसे। समुषाद्भिरजायथाः। उषो वा जं हि वं स्वयश्चित्रो मानु
 षे० जने। तेना वहसक्तो अध्वरं उपयेत्वा गृहं ति वद्वयः। ब्रह्मज्ञे
 शानप्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः। करुचो वेन आवह। स्रुध्या उपमा अ

पान

२२

स्यविष्ठाः सतश्च यो निमसतश्च विवः। २० सोमं राजानं ४ भवसे गिर्गोभि
 हवामहे। आदित्या विष्णु सक्तं ब्रह्माणं च बृहस्पतिं। अनेन स्विष्टकृते। ततः
 प्रागुक्तमष्टौ लोकपात्रं मत्राः। आवाहनादिषु प्रयुज्यते। इन्द्रो विश्वत०
 वरुः॥ १ अग्निं दत्तं० कृतं। यमाय० ३ मोषुणः०४ त्वं नो असे वरुण
 स्यविष्ठा न देवस्य हे को वयासि सीष्ठाः। याजिष्ठो वं दितमः शोश्चानो
 विश्वा देवांसि प्रमुमुग्ध्यस्मत्। ५ तव वायवृतस्य ते त्वष्टुर्जा मातरं द्रुता
 अवास्या वृणीमहे। ६ सोमो धेनुं सोमो अर्वतमाशुं सोमो वीरं कर्म
 प्येददाति॥ सारन्यं विदेध्यं स भयं पितृभ्रवणं यो ददाशयसे॥ ७ ॥

नृषलं वि. तमीशानं जगतः स्वरूपं स्पतिंधियं तिनमवसे दूनहे वयं। प्रफानोय
 थावेदसामसदृधेरसितापायुरदध्यः स्वस्तये। ८ इति नवे ग्रहम
 खलो कपाळमंत्राः। अथ शांतिस्तुतानि। ३०० आनोतडाः
 ४० कतरोयंतु विश्वतो दध्यासे अपरीतास उद्भिदः। देवानो यथा सदामि
 दृधे असन्न प्रायुवो रक्षितारो दिवे दिवे। देवानां भद्रास्तु मतिर्संज्ञ
 यतां देवानां रातिराभिन्नो निर्वर्ततां। देवानां सख्यु सुपसे रिमावयं देवा
 न आयुः प्रतरंतु जीवसे। तान् पूर्वयानि विहा दूनहे वयं भगं मित्रमदि

पान

तिंदसमक्षसिधं। अर्थमणं वरुणं सोममश्विनासुखतीतः स भगामयः
 स्वरत्न। तन्नो बानो मयो भुवा तु भेषजं तन्माता पृथिवी तसिता द्यौः। तद्वा
 वाणः सोमशितो मयो भवः स्तदाश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवं। तमीशा
 नं जगतः स्वरूपं स्पतिंधियं तिनमवसे दूनहे वयं। प्रफानो यथा वेद
 सामसदृधेरसितापायुरदध्यः स्वस्तये। ९ स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्र
 वास्वस्ति नः प्रधा विश्ववेदाः। स्वस्ति नः स्ताक्ष्यो अरिष्टनेमिस्वस्ति नो
 बृहस्पतिर्दधातु। वृषदश्वामरुतः। एभिर्मातरः शुभं यावानो विदधे
 पुत्रमयः। अग्निजिह्वा मनुवः स्तरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसागम

नंषत्तं० निह। भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः भद्रं पश्येमाक्षभिः जनाः॥ स्थिरे
 रं गैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्महेशेभ्यो नमः॥ शतमिन्द्रशरदो
 अंतिदेवाय त्रानश्चक्राजरसंतनूनां पुत्रासाय त्रपितरो भवन्ति
 मानोमध्यारीरिषतायुर्गतेः॥ अदितिर्द्यौरदिति रं नरिक्षमदिति
 माता सपिता सपुत्रः॥ विश्वे देवा अदितिः पंचवना अंतिरिति जात
 मदितिर्जनित्वं॥ २ स्वास्तिनो मिमीता मश्विना भगः स्वास्तिदेव्य
 दितिरनर्षणः॥ स्वास्तिपूषा असुरो दधातु न स्वास्ति धावा पृथि

धान
 धिर
 ४१

वीरुचेतुना। स्वस्तये वायुमुपब्रवामहे सोमं स्वस्ति भुवनस्य यस्य स्तिः॥ बृहस्पति
 सर्वगो स्वस्तये स्वस्तये अदित्या सो भवतु नः॥ विश्वे देवानो अद्या स्वस्त
 ये वैश्वानरो वसुरग्निः रग्निः॥ स्वस्तये देवा अवन्तु भव स्वस्तये स्वास्तिनो
 रुद्रः पातंहसः॥ स्वास्तिमित्रवरुणा स्वास्ति पथ्ये रेवति॥ स्वास्ति नरं दश्रवा
 मिश्व स्वास्तिनो अदिते रुधि॥ स्वास्ति पंथा मनुचरे मसूर्यो बंदमसा॥
 पुनर्दत्ता द्युता जानता संगममहि॥ स्वस्त्ययन ताक्ष्य मरिष्टनेमि मह
 द्रुतवाय स देवतानां॥ असुरस्वमिंद्रसं स्वसमस्त बहधरो नावमिवा
 रुहेय॥ अं होतु च मां गिरस गयं च स्वस्त्य अक्षयं मनसा च ताक्ष्य॥ प्र
 यतपाणिः शनो प्रपद्ये स्वस्ति संवाधे पतयं नो अस्त॥ ३ ॥

नं० पं० लं० शंनइंद्राग्नीभवतामवोभिः शंनइंद्रावरुणा रातहव्या शमिंद्रा सोमा
 सविताय शंयोः शंनइंद्रा पूषणा वाजसातो शंनो भगः शमुनः शं सो
 अस्तु शंनः पुरंधिः शमुसेतुरायः शंनः सस्यस्य सयमस्य शंसः
 शंनो अर्यमा पुरुजातो अस्तु शंनो धाता शमुधर्तानो अस्तु शंन
 उरुची भवतु स्वधाभिः शंरादसी ब्रह्मती शंनो अद्रिः शंनो देवानो
 कुरुवानि संतु शंनो आग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शंनो मित्रावरु
 णावसिध्विना हंशं शंनं सक्तं तां कुरुतां नि संतु शंन इषिरो अग्नि
 वातुवातुः शंनो द्यावापृथिवी पूर्व कृतो शमंत रिक्ष दशयेनो अ
 स्तु शंन ओषधीर्वनिनो भवंतु शंनो रजसस्यतिरस्तु जिह्वुः

षान्

४२

॥ १ शंनइंद्रावसुभिर्देवो अस्तु शमादिस्येभिर्वरुणः स शंसः श
 नोरुद्रो रुद्रभिर्जलायः शंनः स्वष्टाग्नाभिर्गृहशृणोतु शंनः
 सोमा भवति ब्रह्म शंनः शंनो ग्रावाणः शमुसेतु यज्ञाः शंनः
 स्वरुणां भित्तयो नवंतु शंनः प्रस्वः १५ शम्यस्तु वेदिः शंनः
 सूर्ये उरुचक्षो उदेति शंनः श्वतस्त्वस्रः प्रदिशो भवंतु शंनः
 प्रवेता भ्रवंयो भवंतु शंनः सिंधवः समुसेत्स्वपः शंनो आ
 दिति भवंतु वनेभिः शंनो भवंतु मरुतः स्वक्वाः शंनो विष्टुः

नषलंवि० शमुषानो अस्तु शन्नो भवित्र शम्बस्तवाधुः। शन्नो देवः सविता त्रायमाणः
 शन्नो भवन्तु सप्तविंशतीः॥ शन्नः पर्जन्यो भवतु प्रजापतिः शन्नः क्षेत्र
 स्यपतिरस्यस्तु शम्भुः॥ २ शन्नो देवा विश्वदेवा भवन्तु शं सरस्वती स
 ४३ हवीरिस्तु शम्भुः शम्भुः शम्भुः शम्भुः शम्भुः शम्भुः शम्भुः शम्भुः
 वाशन्नो अथाः॥ शन्नः सत्यस्यपतयो भवन्तु शन्नो अर्वातः शम्भुः
 संतु गापः॥ शन्नः सभवाः सुकृतः साहस्ताः शन्नो भवन्तु पितरो
 हवेषु॥ शन्नो अज एकपादेवो अस्तु शन्नो हिर्बुध्यः॥ शं समु
 दः॥ शन्नो अणं तपां तपासेरस्तु शन्नः पृथिवी भवतु देव गोपा॥

षान्

४३

आदित्या रुद्रा वसवो जपं जनेदं ब्रह्म क्रियमाणं न वीयः॥ २० ऋषेभ्यो नो दि
 याः पार्थिवा सोमो जाता उत ये याज्ञियः॥ ये देवानां याज्ञियानां मनीष
 जत्रा अमृता सत इमाः॥ ते नो रासंतां सुरगा यमघयूयं पात स्वास्ति
 मिः सदातः॥ ३ शंवतीः पारयंसे ते पृच्छंति वचो युजाः॥ अभ्यारंतं
 यमाकेतुं य एवेदमिति ब्रुवन्॥ भासोकेतुं परिश्रुतं भारती ब्रह्मवर्द्ध
 नीः॥ संजानाना महीमाता य एवेदमिति ब्रुवन्॥ इन्द्रस्तं किं विभुं
 प्रभं भानुनेयं सवस्वतीं॥ येन सूर्यमरोचययेने मेरोदसी उभे
 जपस्वोचनं अंगिरः काण्वं मेध्यातिथिं॥ मात्वा सोमस्य बर्हदस्तु
 तस्य मधुमत्तमः॥ स्वमग्नेमंके अंगिरः शोचस्व देवस्त्ववीतमः॥ आशं

नंषलंवि-

४४

तमशंतमाभिरभिष्टिभिः शान्तिः स्वस्तिमकुर्वत । शानः कनिकददेवः प
जन्यो अभिर्वेषतु । शन्नो पावाट् रथिवी शंप्रजाभ्यः शान एधिदिपदे
शंचतुष्यदे । ४ आशुः शिशानो वृषसोन भीमोधनायनः क्षोभण
श्वर्षणीनां । संक्रंदनो निमिष एकवीरः शतं सेना अजयत्साकमि
द्रः । संक्रंदनेनानिमिषेण जिह्नुना युत्कारेण दुश्श्रवणेन धृष्टुना । त
दिद्रेण जयततत्सहध्वं युधोनर इषुहस्तेन च शाब्जोत्स इषुहस्तेन
निषंगभिर्वशी संसृष्टासयुध इंद्रेणो न । संसृष्टा जिह्मो मपाबा दु
शर्ध्वः । ग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता । बहस्पते परिदीयारथेन रक्षा

प्रीषात्

४५

हामित्रं अपबाधमानः । प्रसंजं सेनाः प्रमृणो मुधा जयं न स्माकमेध्यवि
तारथानां । बलविज्ञायः खर्वी खर्विरः प्रवीरः सह स्वान्वाजी सहसा
न उग्रः । आभिवीरो आसि सत्वारहोजजे त्रयिंद्रयमानिषगेवि
त । गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं जयंत मज्म प्रमृणंत मौजसा । इमं
सजाता अनुवीरयध्वमिद्रं सुखायो अनुसरानध्वं ॥ ५ । अति
गोत्राणि सहसा गाहमानो दयो वीरः शतमन्युरिंद्रः । दुश्श्रवणः
पुननायाळयुध्यो ३ स्माकं सेना प्रवतु प्रयुक्ता इंद्र आशानेता ब
हस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः । देवसेनानायभिर्भंजती
नां जयंतीनां मरुतो यंत्राः । इंद्रस्य वृष्टा वरुणस्य राजा आदि

नंभलंवि० त्यानांमरुतां शङ्केउग्रं। महामनसां सुवनयानां धेधो धेदेवानां
 जेयतामुस्त्रात्। उर्ध्वयमघवन्नायुधान्युस्त्रात्वंनांभामकानां
 मनांसि। उद्ब्रह्मजिनांवाजिनांनुदधानां जयतांयंतुघोषाः
 ५५ । अस्माकमिंद्रः समृतेषु ध्वजे जेष्वस्माकंयादृषवस्ता जयंतु।
 अस्माकंवीरा उत्तरे भवंस्वस्मां उदेवा अ वताहवपु। अमीषां
 चितं प्रति लोभयंती गृहाणा गान्यपवपरे हि। असिप्रेहिनिदे
 रुद्रस्तु शोके रंध्रेनामित्रास्तमसासचंतां। प्रताजयतानरइंद्रे
 वः शर्मयन्तु। ५३ उग्रावः संतु कवा हवोना धृष्यायथा सथ।

यीषात्

५५

असेयासेनामरुतः परेषामभ्येतिन ओजसा स्पर्धमाना। तां
 गृह्णतमसापव्रतेनयथामीषा अन्योअन्यंनजानात्। उरंध
 धांअमित्राभवताशीर्षाणा अहयद्व। तेषां वो आग्निदग्धा=
 नायग्निस्रव्णानामिंद्रोहं। तुवरं वनं। ५०॥ मुंचामिस्त्राहविषा
 जीवनायकमश्नतयदमादुतयजयस्मात्। प्राप्तिर्जगामिह
 यादेवेतदेनंतस्याइंद्राग्नी प्रमुमुक्तमेनं। यदिक्षितायुर्थदिवा
 परतो यदि मृत्यो रंतिकल्नीएव। तमाहरामिनिर्सेतरुपस्त्रा
 दस्पापमेनं शतशारदाय। सहस्राक्षेण शतसारदेन शतशता

मंत्रसंहि. युषाहविषाहर्षमेनं। यशतंयथेमंशरदोनयातींद्रोविश्वस्यउ
रितस्यपारं। शतंजीवशतदेवईमानःशतंहेमंतान्कृतमुवसं
नान्। शतमिंद्राग्नीसविताबृहस्पतिःशतायुषाहविषमंपुनर्दुः
४६ ॥आहर्षस्त्वाविदंत्वापुनरागाःपुनर्नव। सर्वांगेसर्वतेचक्षुःसर्वमा
युश्चतेविदं॥ ११॥ ॥यम्पुवाजिनंदेवज्जंतं सहावानंत रुतारंरथा
नं॥ अरिष्टेनेमिष्टतनाजमाशुंस्वस्तयेताक्ष्यमिहादुवेम॥ इन्द्र
स्येवरातिमाजोदुवानाःस्वस्तयेनावमिहीरुहेम॥ उर्वश्नष्टधीव
कुलेगभीरेमावामेतोमापरेतो रिषाम॥ सद्यश्चिद्यःशवसापंच

यीषान्

४६

रुहीःसूर्यश्चज्योतिषापस्ततान॥ सहस्रहाःशतसा॥ अस्यरंहिर्नर
स्मावरंतेयुवतिंनशयौ॥ १२ महित्रीणावास्तद्यक्षंमित्रस्यार्थमा
ः॥ दुराधर्षवरुणस्य॥ नहितेषाममाचननाध्वसस्तकारणेषु॥ ईशेरि
पुत्रपशंसः॥ यस्मैपुत्रासोआदितेप्रजीवसेमर्षाय॥ ज्योतिर्यच्चंयज
सं॥ १३ तच्चंयोरा० महतेकरोमिम॥ ३० शान्तिः॥ ३ शान्तिसक्तानीति॥
यत्रैस्तक्तान्यथः॥ रात्रीव्यख्यदायतीपुरुत्रदेव्य॥ क्षभिः॥ विश्वा
आर्धधित॥ ओर्वप्रअमूर्यानिवतोदेव्य॥ दत्तः॥ ज्योतिषावाधते
तमः॥ निरुस्वसारमस्कृतोपसंदेव्यायती॥ अयेदुहासतेतमः॥ सा

नंष्यलं नो अद्यस्यावयं नितेयामन्नविस्महि। वक्षेनवसतिवयः। निग्रायाः
 सो अविक्षतनिपटंतो निपासिणः। निश्चेनासञ्चिदर्थिनः। यावया व
 क्यं १ वक्यवयस्तेन मूर्म्यो। अथानः सुतरा सव। उपमापेयि शतमः
 ५७ कृष्टव्यक्तमस्ति। उपसर्गो वयातय। उपतेगा इवाकरं। वणीचडुहि
 तदिवः। रात्रिस्तोभंन जिगृषे। १ अशरात्रिपार्थिवं रजः पितरप्रायु
 धामभिः। दिवः सदां सिद्धती वितिष्ठस। आह्वेषं वत्तेतमः। ये ते रात्री
 चक्षसो युक्ता सो नवतिर्नव। असीति संवत्सरा उतो ते सप्त सप्ततीः।
 रात्री प्रऽपद्ये जननीं सर्वभूतनिवेशनी। भद्रो भगवती कृष्णं विश्वस्य
 जगतो विशां। संवेशनी संयमिनी गृह्ण क्षत्रमालिनी। प्रय नो हंशि

व्यापार

५७

वा रात्री सदेवारमशी महिभद्रपारमशी मास्योन्नमः। शतार्थं तद्विजातीनां
 वृषिभिः सोमपाश्रिताः। सग्वेदेवं समुसन्ना रातीयतो निद्रहातिवेदः
 येहां देवीं प्रपद्यंति ब्रह्मणा हव्यवाहिनी। अविद्यावदुविद्यावासनः पश्ये
 ति दुर्गाणि विश्वा। ये अग्निवर्णं शुभं सोम्यां कीर्तयिष्यन्ति ये द्विजाः। तो
 तारयति दुर्गाणि नावेव सिद्धं कुरितासग्निः। दुर्गेषु विषमेद्योरे संश्रयेरि
 पुसंकटे। अग्निचोरनिघातेषु सर्वग्रहनिवारणे। दुर्गेषु विषमेषु सर्वं संश्र
 येषु वनेषु च। मोहयित्वा प्रपद्यंते तेषां मे असंयंकुस्तेषां मे अभयंकुर्वीत
 मः। केशिनीं सर्वभूतानां पंचमी तु जनार्मुच। सामं सर्वां दिशां देवी सर्वतः
 परिरक्षतु सर्वतः परिरक्षत्योन्नमः। नामग्निवर्णी तपसा ज्वलंती वेरो न नीकर्म
 कलेषु जहती। दुर्गा देवी शरणमहं प्रपद्ये सुतरा सितरसे नमः। दुर्गा दुर्गेषु स्तु

नैषलं वि. नेपुशलोदेवीरभिरुये। इदं दुर्गास्तवं पुण्यं शत्रोरात्रौ सदापठेत्। रात्रिः कुशि
 कसो भरो रात्रिर्वीरभरद्वजी रात्रिस्तवं गायत्रं। रात्री सक्तं जपेन्नित्यं तत्कालं
 उपपद्यते। २ उत्कथातुं शुश्रूक्ष कथातुं जहिष्वथा तु मुतलोकथातुं सप
 ४८ णं यातुमुत गृध्रयातुं दृष्टे देवप्रमणरक्षदं। पिशंगमश्चिमभृं पां पिशा-
 चिर्मिंद्रसं भण। सर्वरक्षो निबर्ह्य। यत इंद्र शयामहेत नो नो अभयं रुधि।
 मघवन्नक्षत्रितवत ननु कतिमिर्विद्विषो विमृधो जहि। त्वंहिराधस्य ते राधसो
 महः क्षयस्यासि विधतः। तं ह्यवयं मघवन्निद्रगिर्वणः सक्तं वंतो हवामहे। इ
 दस्य कुतश्च हापरस्या नो वरेण्यः। स नो राक्षसश्चरमं समध्यमं सपश्चात्सा
 तुनः पुरः। त्वेन्नः पश्चादधरा दुत्तरासुर इंद्र निपाहि विष्वतः। आरे अस्म

प्रीपान्

४८

कृणुहि देव्यं भयमारे उहेतीरदेवीः। अद्याद्याश्वश्च दिंद्रा स्वपरे च नः। वि
 श्वाचने जरितं स्तस्यते अहं दिवान्तं चरक्षिषः। प्रसंगी शरो मघवा
 तुवी मघः संमिच्छे वीर्ययकं। उभाते वा दृष्टव्या शतक्रतो नियावजं
 मिमिक्षतुः। ३ स्वस्तिदाविशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी। दृष्टे इंद्र पुर
 तुनः सोमपा अभयं करः। हिमस्य स्वाजरा पुण्ड्राशले परिब्रधामसि।
 उदतरुदो हि नो भुवो मिर्ददातु तेषु लं शिशित क्रुदो हि नो भुवो मिर्ददातु
 मेघजं। आधितिकामग्निमजरद्वीसः शिशुरागमत्। अजातपुत्रपक्षाया
 रुदयं मम भूयते। विपुलं मनं बद्धा काशं चरजातवेदः कामाय। मां चरक्षपु
 त्रं शशरणं भक्तव। पिंगाक्षलोहित ग्रीव रुक्मवर्ण नमो स्मृते। अस्या

नंषलंविषा निर्वहेण स्योनां सागरस्योर्मयो यथा। इंदुक्षत्रंददातुवरुणायभिषिचतु। श
 व्वोनिधनंयतिजयस्त्वेब्रह्मतेजसा। कपित्थजटीं सर्वभूतं वाचिं प्रससेद
 वतं। वरुणं मशाम्मणे मयपुत्रं श्वरक्षतु मयपुत्रं श्वरक्षस्यो नमः॥ साग्रं व
 ४२ शतं वैवपिबस्वादचमोदच। दुरिवतांतद्विजं श्वैव प्रजां च पशुपालया॥
 यावदादिस्यस्य संपत्तिं यावद्भुजतिजं द्रुमाः॥ यावद्वायुः पूवायति ताव
 जुं वज्रयाजय। येन केन प्रकारेण कोवी नाम नुजीवति। परेषा मुपका
 शर्थं यजुं वतिसजीवति। एतं वैश्वानरी सर्वदेवं नमोस्तुते। ५ स्वः
 नः स्वभाधिकरणे सर्वे निष्ठापयगिरं। आसूर्यमन्यात्स्वपयद्गुं जं जयता
 ग्रियादहं। अजगरो नाम सर्पः सर्पिरविषो महान्। तस्य पसं धाति धव

४२

स्तगाधमशीमहि। कालिको नाम सर्पो नवनागसहस्रबलः। यमुन इ देहस्यो
 जातो॥ यो नारायणवाहनः॥ यदिका किक दूतस्य यदिकाः कालिका दूया
 त्। तन्मभूमि मतिः कालो निर्विषो यानिका किकः॥ आया। हीदृ पथिभिरीक
 तेभिर्यद्भूमिं नो भागधेयं जषस्व। तृतां जदुर्गातु रस्येव योषा नगस्ते
 पैतृष्वे सग्रीवपाथिव। यशस्करं बलवंतं प्रभुत्वं तमेव राजाधिपतिर्बभू
 व। संकीर्णनागाश्च पतिर्नराणां समंगद्वयं सततं दीर्घमायुः॥ कर्कोटको
 नाम सर्पो यो हृदी विष उच्यते। तस्य सर्पस्य सर्पत्वं तस्मै सर्पनमोस्तुते। ५॥
 ॥ माविर्भेद्यमरिष्यसि परिखापामि सर्वतः। घनेन हं निदृश्चि कमहं
 उनागतं। आदिसरथवेगेन विष्टोर्वा दुबलेन वा गरुडपक्षानि पातेन भू

नं प्लवते०

५०

मिं गच्छमहायशाः॥ गरुडस्य जातमत्रेण च यो लोकाः प्रकंपिताः॥ प्रकं
पितामही सर्वा स शैलवनकानना॥ गगनं नष्टं चंद्रार्कज्योतिषं न प्रका
शते॥ देवताभयमिच्छातां मारुतो न पूषायति॥ भो सर्पभद्रमद्रं ते हरं ग
च्छमहायशाः॥ जनमेजयस्य यदुक्तांते आसीकवचनं स्मर॥ आसीकवच
नं कृत्वायः सर्पेन निवर्तते॥ शतधा विद्यते सूर्यः शिंशवृक्षफलं य
था॥ योजरस्कारुणा जतो जरत्कन्या महायशाः॥ असिर्नि तस्य सर्पा
पभंदंते हरं गच्छमहायशाः॥ असिर्नि चार्चं सिंधिं बसुनीतीचापियं स्म
रेत्॥ दिवा वा यदि वारो ज्ञो नास्ति सर्पभयं हरेत्॥ अगस्तिर्माधवश्चै

ध्वी फन

५०

दासं शंबरदं ह्यजावतं॥ याभिः पूर्णिद्ये त्रसदस्युमावतं ता०॥ याभिर्वेभं वि
पिपानमुपस्ततं कालं॥ याभिर्विज्जानिंदुवस्यथः॥ याभिर्व्यश्वसुत
पथिमावतं ताभिः॥ ३॥ याभिर्नरशयवेयाभिरत्र ये याभिः पुरा
मनवेगा तुमीषयुः॥ याभिः शरीराजतं स्युमरश्मये ताभिः॥ याभिः
पटवी जठरस्य मज्जनाग्निर्नादीद्विज्जिह्वो अज्जना॥ याभिः
शर्याभमवथो महाधने ताभिः॥ याभिरंगिरो मनसा निरण्ययोगं
गच्छथो विवरे गोअणीसः॥ याभिर्मनुं शूरविषास उमावतं ताभिः॥
याभिपत्नी विमदायं नूहथूरुघवा याभिररुणी रशि दतं
याभिः सुदस ऊहयुः सुदेव्यं ताभिः॥ याभिर्शताती भवथो

नंषलंविपा-

५३

ददायुषेभुज्युयाभिरवयोयाभिरधिरुं। ओम्यावतीसुमरा गृत
स्तभंतामि०५॥ याभिःकृशानुमसनेदुवस्यथो जवयाभि
यूनो अर्वतमावतं। मधप्रियंभरिभोयत्सरउन्नास्ता० याभिर्नरंगो
पुयधंनृषाहो क्षेत्रस्यसातातनयस्य तिनवम। थ॥ याभीरयोअ
वथो याभिरर्वतस्ताभि० याभिःकुसुमा जनेयं शतक्रतुप्रतु
वर्तिप्रचदभीतिमावतं। याभिर्ध्वंसंतिपुरुषंतिमावतंताभि
अन्नस्वतीमाश्विनावाचमस्मैकृतेनोदस्त्रावृष्टामनीका। अ
धूयेवसेनिहूयेकावृधेवनोभवतंवाजसातो। कभिरक्त
भिःपरियातमस्मानरिष्टेभिरश्विनासोभगेभिः। तन्नोमि०५

५३

शिव

कनिकदंष्ट्रुपंप्रबुवाणइयतिवाचमस्मैतेवनावं स्तमंगलश्वशकुनेभवान्ति
मात्वाकाचिदभिभाविश्याविदत् मात्वाश्येनउद्धीन्मासुपणो मात्वाविविदि
विपुमान्वीरोअस्ता पित्र्यामनुप्रादेशंकनिकदंष्ट्रुमंगलाभद्रवादीवदद
अवक्रंददक्षिणतो गृहाणां सुमंगलाभद्रवादीवदकुंते मानस्तेनदेशतमाद्य
गंसावृहदमविदथे सुवीराः ९ प्रदक्षिणिदक्षिणंतिकारवोवयावदंतस
हृथाशकुंतयः उभोवाचोवदतिसामगाद्वगव्ययत्रंचत्रेष्टुभैचातुराजति
उद्गातवशकुन्तसामगायसिब्रह्मपुत्रद्वसवनेष्टुशंससि वृषववाजीशिशुमु
तीरपीत्यासेवतोमः शकुनेभद्रमावदविश्वतोमः शकुनेपुण्यमावद आवद
स्त्वशकुनेभद्रमावद तृष्टीमासीतः स्तमतिचिकिद्भिः यदुत्पतिवदसिक केरि
यथावृहदमविदथे सुवीराः २ भद्रवददक्षिणतो भद्रमुत्तरतोवद भ

नष्टं

५४

द्वंद्वस्तानोवदभद्रं पञ्चात्कपिलं ल भद्रं वद पुत्रे भद्रं वद गृहे पुत्र भद्रं मस्माकं वद भ
द्रं नो अक्षयं वद भद्रं मधस्ता नो वद भद्रं सुपरिष्ठा नो वद भद्रं भद्रं न आ वद भद्रं
नः सर्वतो वद असपलं पुरस्तान्नः शिचं दक्षिणतः कृषिधि अक्षयं सततं पञ्चा
द्वंद्वस्तानो वद यौवनानि महयसि शिग्युषा मि वडुं डभिः शकुंतक प्रदक्षिणं श
नं पत्रासितो वद आवदं स्वं शकुने भद्रं मा वद लक्ष्मीं सुवीराः इदं स्तुतं देवक प्र
निदोषं ति शिष्टाः अर्चत प्राचेन प्रियमेधासा अर्चत अर्चत पुत्रका उत पुत्रं नष्टं
वैत गंधद्वारां इराधर्षा दित्य पुष्टो करीषिणी इश्वरीं सर्वभूतानां तामि वीहो व
द्वये श्रियं आयने ते परायणे दुर्वा रोहं तु पुषिणीः द्रुदाश्च पुंडरीकाणि समुद्र
स्य गृहाद्वये अग्निस्तु विश्वमेव स्तमं तु विब्रह्माणामुत्तमं अतर्जुं श्रावयस्य
तिष्ठन्तं ददाति दारुणे यस्मेत्वं स्तुते जातवेद उलोक मग्ने कणव न्योतं

५४
शम

अश्विनो मधुविणं वीरवंतं गोमंतं रायं न शते स्वास्ति स्वस्ति न इदो वद भद्रं यशस्क
रं वलवं मायुः ९ भोजं स्वा मिद्रवयं कुर्वेम ददिध्वमिंद्रापां सिवा जान् आविदीं
द्रुचित्रयान ऊती कृषिध्वं निद्रवस्य सोमः भोजाजिग्युः सुरसिं यो निमर्ग्यो
जोतिर्युर्वेध्वं ह्युया मुवासा भोजाजिग्युरंतः पेयं सुराया भोजाजिग्युये अ
हूताः प्रयंति भोजायाश्चं समुजं त्याशुं भोजायास्ते कन्या ३ शुभमाना भो
जस्येदं पुष्करिणी विवेश्म परिष्कृतं देवमाने वचित्रं भोजमश्वः सुष्टुवा हो
वहंति सुष्टु द्रथो वत्ते ते दक्षिणायाः भोजं देवा सोवता भरषु भोजः शत्रू
न्ममनी के पुजेता स्तविद्यामिस्त्रामहं विश्वस्या मृतभोजन अमेत्रातारि
ममृतं मिथे ध्युयजिष्ठं ह्यवाहन स्वादुः पवस्व दित्या यजन्मने स्वादु रिद्रा
यस्तु हवी तुनाम्ने स्वादु मित्राय वरुणाय वायवे बृहस्पतये मधुमा इ अय

नं चले-

भ्यः २ उपास्मै गायतानरः पवमानो ये देवे अग्निदेवाः इत्यक्षते अग्निते सुधु
नापयो धर्वाणो अशिञ्जयुः देवं देवाय देवयु सनः पवस्व को जयुश्च शंगवशं
जनाय शमवेत शंराज नोषधीभ्यः बभ्रवे नुस्वत वसोरुणायादिविस्मृशं
सोमाय गाथमवेत हस्तसुते हिरदिभिः सुतं सोमं पुनीत न मधावाताव
तामधु ३ एतान्मंत्रान्नाह्मण भोजने पठन्ति अस्मिन्स्त्रा सुवसना न्यषा
मिधेनः सुदुधाः पूयमानः अग्निचंद्राभेन वेनो हिरण्याभ्यश्वात्तयिरा
देव सोम ४ युववस्त्राणि पीवसावसाथे युवो रक्तेद्रुमंतवा हसगोः अ
वाति तस्मै विश्वं मन्तानि विश्वसते न मित्रावरुणा सवथे २ वेदिष देषि
यधामा यस्तु द्युते धास्मिन्निव प्रभरा योनिमग्नये वस्त्रेणो ववा स्याम नम
ना शुचिं ज्योती रथे ३ उक्त्वा वणीत मोहनं ३ प्रसेनानीः शरु अग्रे रथा

पान्
५५

नांगव्यवेति हृषते अस्य सेना भद्रान्कृष्वनिद्रुहवात्सखिभ्य आ सोमो वस्त्रा
रत्तसानि दत्ते ४ ५ भस्त्रावस्त्रा समन्या ३ वसानो महान्कृष्विनिवचनानि शंसन्
आवच्य स्वचम्योः पूयमानो विचक्षणो जायते विदेव वीतो ५ सतुवस्त्राण्य
धपेशना निवस्तानो अग्निर्नाभा पृथिव्याः अरुषो जातः पदद्वयोः पुरोहितो रा
ज्यधी ह देवा ६ ७ एतान्मंत्रान्वस्त्रदाने पठन्ति हस्तसुते प्रथमं वाचा अ
ग्नयं प्रेतनाम धेयं दधानाः यदेषां श्रेष्ठं यदग्निप्रमासीत्येणा तदेषां निहितं
एहाविः सक्तुमिव तित उना पुनंतो यत्र धीरा मनसा वाचमकृत अत्रा सरवा
यः सरव्या निजानते सद्रुषां लक्ष्मीर्निहिता धिवाचि यज्ञेन वाचः पदवी यमाय न
तामन्वविद नृषिषु प्रविष्टा तामाभ्युपव्यदधः पुरुत्रातां सप्त रेभा अग्निसंन
वन्ते उत तः पश्यन्त ददर्श वाचमुत त्वः शरणं च शरणो येना उतो स्वस्मेत न्व ६

नंषलं

५६

विसृजेतायेवपस्य उशती सुवासाः उतत्वं सख्योस्ति रपीतमा दुर्नेनं हि नं स
पिवाजिनेषु अधेन्वाचरति माययेषवाऽचंशुश्रुवां अफलोमपुष्पां ९ यस्मि
स्याजसचिविदं सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति यदींश्रणोऽस्य लकं श्रणोति
नाहि प्रवेद सुकृतस्य पंथां अक्षयंतः कर्णयंतः सखायो मनोजवेष समाव
भूतुः आदध्नास उपकक्षा मउत्वे हृदा इव क्त्वा न्त्वा उन्नेद हृद्रे हृदा न
ष्टे पुमनसो जवेषु यद्वाह्मणाः संयजंतं ते सरवायः अत्राहत्वं विज दुर्व द्या
भिरौह ब्रह्माणो विचरं त्युत्वे इमे येनार्वा दु परश्चरंति नू ब्राह्मणा सोमसु
ते करासः त एते वाच मभियद्य पापया सिरीस्तं त्रंतन्वते अप्रज ज्ञेयः
सर्वे नंदंति यशसा गतेन सभाः सा हेन सरव्या सरवायः किल्विष

षान्
५६

सृष्टि तृष्णीर्धेवा मरुद्भिर्ना भवति वा जिनाय संचातुः पोषमास्ते पुपुष्वा
नायत्रं त्रोगायति शकरोषु ब्रह्मात्मा वदति जा तविद्या यज्ञस्य मात्रां विमिमीत
उत्तः २ इदं लक्ष्मीस्तु तं तव दन् प्रथमा ब्रह्म किल्विषे कूपारः सलिलो मातरि
श्वा वीर्यं हृदरास्तप उग्रामयो भूरापो देवीः प्रथमजा भूतन सोमो राजा प्रथमो
ब्रह्मजा यो पुनः प्राय उद द्रुणीयमानः अन्वर्ति तावरुणो मित्रा आसीदग्निर्हो
ता हस्त गृह्या गृध्रिनाय हस्तनेव ग्राह्य आधिर स्या ब्रह्मजाये यमिनिव
देवाचन नूदताय प्रद्ये तस्त्वे एषा तथा राक्ष गुपित क्षत्रियस्य देवा एतस्या
मवदंत पूर्वमस्तमययः सप्तमये निषेदुः भीमा जाया ब्राह्मणाः स्योपनीता
दुर्धा ददा धिति परमव्यामन ब्रह्मचारी चरति वेदिष द्विषः स देवानां भव
त्येकमेवं तन जाया मन्वविंद हृद स्यातिः सोमननीता कुक्कां न देवाः ७

नं. ५७

पुनर्वदेवा अदुः पुनर्मेनुष्या उत राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां पुनर्देवः पु
नर्देवब्रह्मजायां कृत्वा देवैर्निर्वाक्यं डिर्जैर्दृथिव्या सत्ताया रुगायामुपास
ते ये येन दक्षिणया समक्ता इन्द्रस्य सख्यममृतं च मानुशं तेषां भद्रं
मंगिरसो वो अस्तु प्रातिगृष्णीतमानवं सुमेधसः य उदाजन्मिनो गोमयं वस्वत
नामिंदनं परिवत्सरेव लं दीर्घायुत्वं मंगिरसो वो अस्तु यस्तनेन स्येमा रोयुह
यन्दिप्रययं यन्दिवीमातरं वि सुप्रज्ञास्त्वमंगिरः अयं नाभावदतिवल्कुवो
गृहे देवपुत्रा सपयस्त धृणातन सुब्रह्मण्यमंगिरसो अ विरूपास इदं यस्तु
इंभीरवपसः ते अंगिरसस्तनवस्ते अग्नेः परिजादिर ९ ये अग्नेः परिजादिर
विरूपासो दिवस्पति नवम्वा तु दश गो अंगिरस्तमः सचा देवेषु मंहते इंद्रेण युजा
निरुजं तवाघतो ब्रह्म गोमंतमश्विनं सहस्रं मेददातो अष्टकथ्ये ९ श्रवा देवेषु क

वाम

न अन्नं ज्ञायतामयं मनुस्तोक्ते वरो हतु यः सहस्रं शताश्वं सद्यो दानाय मंहते नतमभ्यो
तिवः श्वनदिवद्वसन्वारं सावर्ण्यस्य दक्षिणा विसिंधुखिप्रैथे उत दासा परिविष
स्मद्विष्टी गोपरीणासा यदुस्तुर्वश्रमामहे सहस्रदायामपीमोरिषन्मनु सूर्येणास्य
यतमाने तु दक्षिणा सावर्ण्यं देवाः प्रतिरं स्वायु योस्मिन्नथाता असनामवाजं २
परावतो ये दिधिषंत आप्यं मनुप्रीता सो जनिमा विवस्वतः यया ते येन कृष्यस्य बहि
र्षिदेवा आसते ते अधिबुवंतुनः विवाहिवो तमस्या निनं दानामा निदेवा उत यजि
यानिवः ये स्तु ज्ञाता अदितेरद्रु सारिये दृथिव्या स्तिम इह श्रुता हवं ये श्यो माता
मधुमा त्विन्वते पयः पीयूषं द्यौरदितिरद्विबहोः उक्च उष्मा नृपत्तयं च वनसं स्तु
स्ता आदित्यां अनुमदा स्वस्तये नृचक्ष सो अग्निमिषंतो अर्हणा ब्रह्मदेवा सो अमृ
तं च मानशुः ज्यातीरया अहिमाया अनागसो दिवा वष्पोयां वसते स्वस्तये सम्भ्राजो

येसु रधोयज्ञमाययुरपरिदुतादधिरदि विस्व शंभयं तोआविवासनमसासुवृत्ति
 निर्महो आदित्या ७ अदितिं स्वस्तये ३ कोवस्तोमंशधातियं जुषं ज्ञोषथ विश्वेदे
 वासोमनुषोयातिष्ठन कोवोध्वरं तु विज्ञाता अरंकरद्येनः पर्षदसंहस्वस्तये ये
 भ्योहोत्राप्रथमाभाये जेभनुः समिद्धाग्निर्मेनसासमहातृप्तिः न आदित्या अभ
 यं शर्मयतु तस्मान्नः क नैसुपथास्वस्तये यदृशिरं भुवनस्य प्रचेतसो विश्वस्य
 स्थातु जेगतस्त्रमंतवः तेनः कृतादकृतादेन सस्य घेद्या देवासः पिष्टतास्वस्त
 ये भरेष्विंद्रं सुहवं हवामहे होमुचं सुवृत्तं देव्यं जनं अग्निं मित्रं वरुणं सातयम
 गंधावा एधि वी मरुतः स्वस्तये सूत्रा माणं एधि वी धामनेदं सुशर्मोणमदि
 तिं सुप्रणातिं देवीनां विसृजि त्रामना गस्तमस्ववती मा रुहेमास्वस्तये ४
 विश्वे ज यज्ञत्रा अदि वोच तातये त्राय त्रध्वं नो जुरे वाया अभिदुतः सत्यया वो

नं पृ ७
 ५८

देवदूसा दुवेमश्यव तो देवा अवसे स्वस्तये अपामी वामपविश्वामना दुति मया
 रातिं दुर्विदत्रामघायतः आरे देवा देषो अस्म द्योत नो रूपो शर्मयतु तास्वस्तये
 अग्निः समर्तो विश्व एधते प्रप्रजाभिर्जोयते धर्मणस्पति यमादित्या सोनयथा
 सुनीति भिरति विश्वानि दु रितास्वस्तये यं देवा सो वथ वा जसातो यं शरं साता
 मरुतो हिते धने प्रातये धाणं रथमिंद्रसानसि मरिष्यंत मा रुहेमास्वस्तये स्वचि
 नः पथमा सुधन्वसि स्वस्तये ५ कृत्वा जने स्ववेति स्वस्तिनः पुंथ्या सुधन्वसि स्व
 त्रं रुयेषु योनिषु स्वस्ति गाय मरुतो दधातन स्वस्ति रिद्धि प्रपथे श्रेष्ठारे क्वा
 स्वस्त्यभिं यावामेति स्म ता अमासा उरणे निपातु स्वावेशा भवतु देव मापा
 एवाकृतः न तुरवी दध द्यो विश्व आदित्या अदिने मनीषी इराता सानरो अम
 र्येनास्ता विज्ञतो दिव्यो गंगेन ५ नये प्रजां मे गो धायामृतत्वाय जीवसे

नंषलं

५९

जातां जनिष्यमाणां च अमृते सत्ये प्रतिष्ठिता युवं वस्त्राणि ० स्क मित्रस्य च
शुद्धं रुणं वलीयस्ते जो यशस्वी स्तु विरं समिद्धं अनाहनस्य वदनं जरिदुप
रीदं वा ज्यतिने दधे हं इव दमजिनदाने उपयुक्ताः यज्ञोपवीतं परं मंत्रं विचित्रं
प्रजापतेर्यस्य हजं पुरस्तात् आयुष्ये मय्यप्रतिमुच्युर्भुवः यज्ञोपवीतं बलमस्तु
तेजः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् ॥
माहि देवस्य स्वासवितुः प्रसवे भिनोर्वा दुभ्यां पूष्टो हस्ताभ्यां सविता ते ह
स्तमग्रभीत् १ अग्निराचार्यस्तवासाविति तृतीयं कस्य ब्रह्माचार्यसि
प्राणस्य ब्रह्मचार्यसि कस्वाक् मुपनयते काययत्या परिददामि युवा णान
सुवासाः परिवीत आगात्सु उश्रेयां भवति जायमानः तंधीरासः उक्वय
उन्नयंति स्वाध्या ३ मनसा देवयंतः अग्नये समिधमित्याग्निकार्यं पयुक्ता

ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात्
अन्यत्वे वस्तु ज्ञेयं ब्रह्मा दनमंत्राः सदसस्पतिमद्रुतं प्रियमिंद्रस्य काम्यं
मनिमेधामया शिषं गायत्री सपिष्यः इति च मेधा ज्ञनमनमंत्राः मेधामय
मंगिरसा मेधां सप्तमपयो रदुः मेधामिंद्रश्चाग्निश्च मेधां धाता ददातु ते मे
धांते देवः सविता मेधां देवी सरस्वती मेधांते आश्विनो देवा वाधन्तां पुष्करस्तु
जा यामेधा अप्सर पुगंधर्वेषु च यन्मनः देवी या मानुषे धेया सामा मेधासि
शताद यन्मेवा ज्ञे तद्वमतां शक्यं यदनुब्रुवे निशामतं निशामासि माहि व्रतं स
हव्रतं पुष्टया स ब्रह्मणा संगममहि शरीरमे विचक्षुणा यान्मे मधुम दुधां अ
दधो महमसो रुर्या ब्रह्मण आनीस्तु सतं मेमा प्रहासीतु मेधां देवीं समभन
सो जुषाण वृंदा प्रतिनो ज्ञपस्व मह्यं मेधां वदमह्यं धियं वदमेधावी भूया सम

नैष्य

जराजिह्वुः सदसस्पतिमदुतं ० च यामेधां देवगणाः पितरश्च उपासते मया
मामेधया येमेधाविनंकुरु मेधाव्यदहंसगणाः सुप्रतीकः श्रद्धामनाः सत्यम
तिः सुशेवः महायशाधारिद्युप्रवक्ता भूया समस्यश्चुदयाप्रयोगे नाशायि
त्रीबलाशस्यारुशथोपथिकामसु अथोततस्ययदमाणां पापारोगनात्रि
नी २ इति मेधासूक्तं ॥ अथ दक्षपलाचुशतुं श्रद्धामेधां वदेहिमे वृक्षा
धिपतमस्तुभ्यं मेमंत्रसंनिधो भव सुश्रवः सुश्रवा असियथातुं सुश्रवः सु
श्रवा अस्मै वं मां सुश्रवः सौश्रवसंकुरु यथातुं देवानां यज्ञस्य निधियो म्ये गृह
वमंहं मनुष्याणां वेदस्य निधिपो भूयासं संमावर्तनोपयुक्ताः सुवंवस्त्रा
णि ० अश्मनस्ते जोसीत्यादि सूत्रोक्ताः आयुष्यमिति सूत्रं प्राग्वत् म ६०

ममाग्र इति दशभिः समिद्धो मः ममासेवर्चो विहवेष्पसुवयं संधानास्तन्वं पुष
म मय्युनमंतां प्रादिरश्चतस्त्रस्त्वया ध्याक्षेणष्टतना जयेम ममदेवा विहवे संतु
सर्वे इदं वं तो मरुता विष्णुरग्निः ममांतरिक्षमुरुलो क मस्तु मह्यवातः पवतां क्रामे
आस्मिन् मयि देवा इविणमायुजंतां मत्प्राशीरस्तु मयि देव हूतिः देव्या हुताशेव
पुषंतपूर्वरिहगः स्याम तन्वा सुवीराः मह्यं यज्ञं तु मया निहव्या कृतिः सत्याम
नस्तो मे असु येनो मानिगां कतमच्च नाहं विश्वे देवा सो अधिवाचनानः दे
वीः पशुवश्चरुनः कृणोत विश्वे देवा स इहवीर्यध्वं महास्महिप्रजया मात
रक्षिर्मारधामद्विषते सोमराजन् २ अग्ने मय्युं प्रतिबुद्धनपरेषामदधोगा
पाः परिपाहिनस्त्वं प्रत्यं वायं तु निगुतपुनस्ते ३ मेधां चित्तं प्रबुधां विवेशत् धा

नंषलं.

६९

ताधानृणां च वनस्य यस्पतिर्देवं ज्ञातारमतिमातिषाहं इमं यज्ञमश्विनो भावहस्य
तिर्देवाः पांतु यजमानं न्यथोत्तु उरुच्यवानो महिषः शर्मयस दास्मिन्नुव पुरु इतः पु
रुक्षुः सनः प्रजापे हयैश्वर्यं देयं मानो गीरिषो मापरादाः पुनः सपत्ना अ
पते भवति हिंसाग्नि भ्यामव बाधामहेतान् वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृश
मो अवेत्तारमधिरा जमक्रन् अर्वाचमिद्रममुतो हवामहे योगाजिद्रनामि
सश्वजिद्यः इमं नो यज्ञविह्वेजुपस्वास्य कुल्मो हरिवो मेदितं स्वा ३
नमनक्तं स्नायादयस्तत्रोक्ताः अथ संध्यावन्दनोप जुक्ताः सूर्यश्च
नामन्युश्चमन्युपतयश्चमनुकृतेभ्यः पापेभ्यो रक्षतां यद्रात्र्या पापम
कार्षे मनसा वाचा हस्ताभ्यां पद्भ्यां मुदरेण शिशना रात्रिस्तद्वन्दनं

यिह शब्द

तु यत्किंच दुरितं मायि इदमहं माममृतयोनि सूर्ये ज्योतिषी जुहोमि स्वाहा
आपाहिष्णामयो भुवस्तान ऊर्जे दधात न महे रणाय चक्षसे यो वः शि
वत मोरसस्तस्य भाजयते हनः उशनीरिचमातरः तस्मा अरुंगमा मवा
यस्य क्षयाय जिन्वथ आपो जनयथा चनः शंनो देवो रतिष्ठय आपो
भवन्तु पीतये शं यो रात्रि रस्त्रं वंदुनः इशाना वार्याणां क्षयं ती श्रवणानीना
अपो याचामि तेष जं अनमू मे सोमो अब्रवीदं न विश्वानि भेषजा
अग्निं च विश्वं अंभुवं आपः पृणीत तेष जं वरुथं तन्वे ३ मम ज्यो
रुस्यं दृशे इदमापः प्रवहत यत्किंच दुरितं मायि यद्राह माभिर्दु
द्रोहय द्वा शेष उता नृत्तं आपो अद्यान्वचा रिषं रसेन समग

लंदि० स्माहे पयस्वानग्न आ गाहेतं मा संस्तुज वचसा सस्रुषीः सद्यसादिरान
 तं च सस्रुषीः वरेण्यं कर्तुं र्हमा देवी रवसे कुवे भद्रं नो अपि वा तय
 मनः ३ स्तुते चेति त्रीणि अथोपस्थानानि ॐ मित्रो जना न्यात
 याति ब्रुवाणा मित्रो दाधार पृथिवी सुत द्यौ मित्रः कृ० ६३ क्षीरनिमिषा वभि
 बहे मित्राय हव्यं दत्तं व जुहोत प्रसामित्रमर्तो अस्तु प्रमस्वान्यस्त आदि
 स्या शक्षति व्रतेन न हन्यते न क्षीयते नो तो नैनमर्हो अभ्रा सति नो न दुरा
 त अनवीमीवा स इ कया भद्रं तो मि त्रुवो व रिमन्त्रो द्वाष्टियव्याः ॐ लीपापा
 दस्य स्पत्रत शुपक्षियतो नयं मित्रस्य सुमती स्या अपमित्रो नमस्यः सुश
 वो राजा सुक्षत्रो अजानिहवेधाः तस्य नयं सु मती याद्रि पस्यापि स

देसौ मनसे स्याम महं आदि सोममसोपसद्यो यातय जुनो गृणोते सुशेवः न
 स्मायत सन्यत माय जुष्टमग्ने मित्राय हविरा जुहोत १ मित्रस्य चर्षणी धृतो वो
 देवस्य सोमसि धुस्तं चित्रं वस्तमं अभियो मादिता दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः
 अभिथ्रवोसिः पृथिवी मित्राय पंचये मिरे जना अभिष्टि शवसे स देवान् विश्वा
 न्विभार्ते मित्रो देवेष्वा युषु जनाय दत्तं वार्देषे इष इष्ट व्रता अकः २ तद्दे
 दिवो दु हिते राविभाती रूपं बुव उषसो यद्रुकेतुः वयं स्याम यशसो जनेषु त
 द्यौश्च धत्ता पृथिवी च देवी उदुसं जात वेदसं १३ प्राग्लिखितं यच्चिदि
 ते विरायथा प्रदेववरुणव्रतं मिनीमसि धवि धवि मानो वधाय हल्वे जिहो
 कानस्य रीरुधः माहृणा नस्य मन्यवे विमृळी कायते मनो रथी रश्चन सं
 दिते गीर्भिर्वरुणसोमादि पराहिमे विमन्यवः पातंति वस्य दृष्टये वयो नव

मंत्रसंहि सगीरुष कदाक्षत्रधियं नरमावरुणं करामहे मृळीका योरुचक्षरं १ तदित्समानमाशोतेवेने
 तानप्रयुञ्जतः धृतव्रतायदाशुषे वेदायोवीनां परमं तद्विज्ञेणपततां वेदनावः समुद्विद्यः वेद
 मासो धृतव्रतो द्वादशप्रजावतः वेदाय उपजायते वेदवातस्य वत्ते निभुरोत्तेष्वस्य रहतः
 वेदाय अध्यासते निषसादधृतव्रतोवरुणः पस्त्या २ स्वा साम्राज्याय सुक्रतुः ३
 वयमद्येद्रस्य प्रेषावयं श्ववो चेमाहिसमये वयं पुरामदिचनो अनुद्युन्त न स सुक्षान्वर
 मनुष्यान् इत्युपस्थाने युक्ताः श्रीवणीकैर्मापयुक्ताः ३० अग्निमीळे सके
 कुपुंभकस्तदब्रवीद्दिरेः प्रवत्तमानकः दृष्ट्विक्स्या रसं विषमरसं दृष्ट्विक्ते विषं २ स्वम
 ने धुत्तिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्वस्त्वमश्मनस्परि तं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वेष्टपांस्तु
 पतेजायसे शुचिः ३ आवदस्व ४ सोमस्य मातव संवक्ष्य नेवादि चकार विदधे राम
 यजध्ये देवां अष्टादीद्यधे जे अद्रिंशमाये अग्ने तन्व जुषस्व ५ गृणानां जमदग्नि

नायो नावृतस्य तं पतं पातं सोममृतावृधा ६ स्वां ह्यग्ने सदमिस्त्वमन्यवो देवासो देवमरतिन्ये
 रिर इति त्वान्ये रिरिरे अमस्यं यजत मे सैष्वा देवमा देवं जनत प्रचेत सं विश्वमा देवं जनत
 प्रचेत सं ७ धामंते विश्वं पुवनमधिष्ठितमंतः समुद्रे हृद्या ८ तरायुषि अपामनीके
 समिथयं आसुतस्तम श्याममधुमंतं त ऊर्मि ९ अवो ध्याग्निः समिधा जनानां
 प्रतिधनुमिवायती भुषासं यद्वा इव प्रवया मुज्झिहाना प्रभानवः सिस्त्रते नाक
 मठ १० गंतानो यज्ञयात्रियाः सुशमिभ्रोता हवमरक्षयवया मरुत ज्येष्ठा सोम
 पवेता सोव्यामनिधूयंतस्य प्रचेतसः स्यात्तुर्धर्तवो निदः १० स्वां ह्यग्ने प्रथमो म
 नातास्याधियो अतवो दस्महाता तं सो वृषं न कुणा दुहरीतु सहो विश्वस्मे सहस सहध्वे ११ यो
 नस्वा अग्णा यश्च निध्याजिघांसति देवास्तं सर्वधूवतु ब्रह्मवर्षं ममातरं १२ अग्निं तरो दीधिति
 तिररण्या हस्तच्युती ज्ञानयंत प्रशस्तं १३ हरे दृशंग दपति मय्यु १३ प्रतिवक्ष्य विवक्ष्वेद्रश्च सोमजा
 गतं रक्षाभ्यो वधमस्य तमशानि यातु मे द्याः १४ मा चिद्व्यादि शंसत सर्वा यो मा रिषण्यत इदं
 मिक्तो तावुषणस चासुत मुदुरुक्या चरांसत १५ आग्ने माहि मरुत्सखा रुद्रसिः सोमपीतये सो

नं प्यलं० भयो उपसु^१ तिमादयस्वस्वणेरे १६ स्वादिष्ठया मदिष्ठया धवस्वसेमधारया इन्द्राय पातरे सुतः १७
 यत्तेराजन्तं हविः स्तेनसोमाभिरक्षतः अराती वामान् स्तारी नोचनः किंच नाम मदिन्द्रायेंदोपरिस
 ६४ व १८ अग्नेर्वहं नुषसाम् ध्वो अस्मान्निर्जेगन्वान्तमसो ज्योतिषा गात्र आग्नेर्मानुना रुशतास्व
 ग आज्ञातो विश्वा सप्तान्य प्राः १९ समानीव आकूतिः समाना हृदयानिवः समानं स्तुवामेन
 नो यथावः सुसहासति २० एताः उक्ता जेनोपाकमेण्याक्ताः शाकलानां समानं वदस्व वाताः १

487

६४